

*Mirel GHEONEA**
*Cristian CONSTANTIN***

RĂSCOALA DIN 1907 ÎN JUDEȚELE TECUCI ȘI COVURLUI

The uprising of 1907 in the counties of Tecuci and Covurlui

Abstract: *The present paper analyses the evolution of the agrarian problem and the social structure of the peasantry; it also aims to present the most important laws related to the agricultural domain, thus regulating the situation of the peasantry. It focussed on the Moldavian peasantry, because the documents present the evolution of the agrarian problem in this province, in the counties of Tecuci and Covurlui. The measures taken in the agrarian field were pretty ineffective and they did not resolve the problem of peasantry even after 1907, when the uprising was crushed brutally by the authorities.*

Keywords: *peasant uprising, Moldavia, Galatz, Covurlui, Tecuci, grain, trade, agrarian question.*

*

Pentru istoria modernă a României se poate spune că problema agrară a fost cea mai de seamă dintre ele. Națiunea română a secolului al XIX-lea a fost compusă, într-o covârșitoare majoritate, din țărani. În această situație, latura economică cea mai importantă a celor două Principate Române și ulterior a Vechiului Regat a fost constituită de o producție agricolă semnificativă, exportată prin centrele de la Dunărea maritimă. Conjunctura aducea în conlucrare două categorii esențiale ale societății românești de tranziție dinspre practicile feudale spre cele moderne, țăranii și marii proprietari de pământ.

Revoluția de la 1848 și perioada care i-a urmat au stabilit suportul teoretic al problemei agrare, locul și rolul său în procesul de modernizare și modalitățile de soluționare pe care timpul le îngăduia. În opera reformatoare întreprinsă de domnitorul Alexandru Ioan Cuza, reforma agrară din 1864 s-a situat pe primul plan, deoarece a eliberat uriașa forță de muncă a țăranilor, precum și proprietatea funciară de sarcinile care o grevau. Și împrăștiindu-i pe țărani reforma a deschis calea dezvoltării moderne. Actul nu a reprezentat un scop în sine, nici o simplă restituție economică și

* Masterand anul I, specializarea *Patroniu și turism cultural*, la Facultatea de Istorie de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași.

** Masterand anul al II-lea, specializarea *Spațiul Românesc între Orient și Occident*, la Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați.

socială. A fost apreciat și a fost o condiție fundamentală a viitoarei construcții naționale¹.

Legea din anul 1864 a reprezentat un pas extrem de important în existența istorică a țărânimii și, de altfel, prin articolul 20 al Constituției din 1866 a fost garantată mica proprietate dată țăranilor prin Legea rurală. În perioada următoare legii din 1864 a crescut numărul familiilor tinere de „însurăței”. Deși în anul 1864 s-a anunțat împrumutarea lor pe moșiile statului, legea nu a fost adoptată decât în vara anului 1876 și efectiv împrumutarea va avea loc, pentru 48.000 de țărani, în 1878. În timpul Revoluției din 1848, prezența politică a țărânimii s-a făcut remarcată prin deputații ei în Adunările ad-hoc, ca și în Adunarea Electivă constituită în temeiul Statutului domnitorului Cuza. Frământări locale ale țărânimii, uneori chiar mișcări de o mai mare anvergură, constituiau un preaviz de care trebuia să se țină seama. Numai între anii 1866 și 1876 s-au desfășurat peste 200 de conflicte sociale cu caracter de revoltă. Comportamentul țărânimii, clasa socială cea mai numeroasă, afecta treptată și dificila ei adaptare la modernitate. Eliberarea și împrumutarea au avut, în această etapă, urmări importante, dar cu toate acestea problemele țărânimii române nu-și găsiseră pe deplin rezolvarea².

În cursul primei modernizări a societății românești, după Tratatul de la Adrianopol (1829) și odată cu statornicirea regimului Regulamentului Organic, agricultura din Principate luase un puternic avânt, în condițiile integrării celor două țări în schimbul economic mondial. Dar menținerea relațiilor feudale în agricultură reprezentase o frână, iar problemei agrare a trebuit să se dea o rezolvare, lucru care s-a împlinit în 1864, moment dominant al procesului de constituire a României.

Agricultura reprezenta principala ramură a economiei, imensa majoritate a locuitorilor lucrând în acest domeniu care, de altfel, acoperea în anul 1864 circa 92% din export. Deși cantitățile de cereale recoltate erau mari, productivitatea rămânea scăzută, mai ales comparată cu cea din țările înaintate ale vremii. Pe de altă parte, nu se ajunsese la o exploatare a întregului spațiu agricol. Tehnica înapoiată, lipsa de mașini, neputința practicării unei agriculturi intensive și în unele părți lipsa mâinii de lucru sau insuficiența ei frânau, din această perspectivă, dezvoltarea agriculturii. În condițiile date, nu atât ameliorarea procesului de producție, cât mai ales extinderea culturilor asigura o creștere a producției și acest lucru a avut loc neconținut, existând și spațiile disponibile corespunzătoare³. Reforma agrară din anul 1864, cu toate lipsurile ei, a favorizat parțială înnoire a agriculturii, statornicind noi relații în acest domeniu și contribuind la o treptată modernizare, cel puțin în anumite domenii. Deși a înregistrat unele ameliorări, tehnica agricolă a continuat și după 1864 să fie deficitară. Această

¹ *Istoria românilor*, vol. VII, tom. II, Editura Enciclopedică, București, 2003, pp. 82-83.

² *Ibidem*, tom II, pp. 601-603.

³ *Ibidem*, pp. 603-604.

situație era constatată cu sinceritate, în bilanțurile întocmite în 1867, de P.S. Aurelian și Alexandru Odobescu. Aceștia afirmă că sistemul de cultură care este practicat prezintă un caracter extensiv, deși cu un teritoriu destul de întins, dar cu o populație puțin numeroasă, capitaluri neîndestulătoare, căi de comunicație slab dezvoltate, relații comerciale încă restrânse, toate acestea luate la un loc fac ca sistemul intensiv de practică a agriculturii, care pretinde condiții cu totul opuse, să nu existe⁴.

În accepțiunea unora dintre fruntașii liberali, problema agrară reprezintă, de fapt, o reglementare a muncii pe baze moderne. În opiniile liberalilor, cauzele care au generat chestiunea agrară erau abuzurile administrației și ale trusturilor arendașești ale străinilor, regimul aspru al învoielilor agricole, fiscalitatea apăsătoare, lipsa islazurilor și a creditelor ieftine, precum și lipsa de cultură a țăranilor. Spre deosebire de conservatori, liberalii au luat în discuție și cauzele adânci care decurgeau din structura proprietății, din fărâmițarea loturilor țărănești. Deși perspectiva de abordare a liberalilor asupra „problemei agrare” era mai largă, soluțiile propuse de aceștia nu au depășit, în general, orizontul inițial. În programul adoptat în anul 1906, măsurile preconizate se limitau la aplicarea legilor în întregul lor, la stabilirea relațiilor de încredere reciprocă și colaborare „prietenească” între țărani și proprietari, la înființarea Casei Rurale și la ajutorul acordat țăranilor de către biserică și școală⁵. Legile liberale care au urmat Răscoalei din 1907, importante în esența lor, nu depășeau nici ele limitele principiilor liberale pe care partidul trebuia să-l respecte în opera de guvernare. Responsabilitatea guvernării, importanța și consecințele unei soluții mai radicale nu au îngăduit liberalilor să propună o nouă împroprietărire a țăranilor, înainte de a fi pregătite condițiile interne favorabile.

Prin importanță și implicații, problema agrară a polarizat atenția întregii societăți, antrenând, într-o vie dezbateri, nu numai cercurile responsabile ale conducerii politice, ci și opinia publică. Literatura sa i-a rezervat chestiunii agrare un loc predilect. Cele două curente, „semănătorismul”, care exprima mai mult ideile conservatoare, înfățișând idilic viața agrară, și „poporanismul”, curentul exponent cel mai radical al burgheziei, au dat expresia aspectelor fundamentale ale problemei agrare, lărgindu-i orizontul de percepere și înțelegere⁶.

După deschiderea traficului la gurile Dunării, porturile Galați și Brăila au devenit puncte importate pe harta importatorilor de cereale din vestul Europei. Într-o lume în care, treptat, industrializarea devenea principala armă de bătaie între Marile Puteri, România tindea să de vină o colonie de exploatare a resurselor alimentare pentru muncitorimea din Marea Britanie sau Franța. Media comerțului exterior al României pe anii 1901-1905 a fost de 534.622 tone de mărfuri importate și de 3.054.872 tone

⁴ *Ibidem*, pp. 605-606.

⁵ *Ibidem*, tom. I, pp. 94-96.

⁶ *Ibidem*, p. 97.

exportate. Partea importantă vine din cuantumul dat de pe importuri, 298.923 mii de lei, iar exporturile au fost în valoare de doar 360.651 mii de lei. Ceea ce rezultă că România a plătit pe o tonă de mărfuri importate 0,55 mii de lei. În timp ce a exportat, în medie, o tonă cu 0,11 mii lei tona. În anul răscoalei, 1907, România a importat un total de 934.792 tone de mărfuri cu un total de 430.509 mii de lei. În timp ce exportul a contabilizat 534.019 mii lei pentru 4.199.963 de tone exportate. În anul 1908, pe fondul nemulțumirilor din anul precedent s-a constatat un recul simțitor. România e exportat 2.822.725 tone pentru 379.431 mii de lei și a importat 871.190 tone pe 414.058 mii de lei. În perioada 1906-1910, România e exportat un sfert din mărfurile sale către un stat mediu din Europa, Belgia, 976.658 de tone. Pe poziția secundă plasându-se Olanda cu 13,76 %⁷. Cea mai importantă marfă exportată de România între anii 1906-1910 a fost constituită de cereale și derivatele ale lor, 2.737.057 tone.

Dintre acestea prin portul Galați au fost exportate în medie, între anii 1906-1910, 439.485 tone, reprezentând 11,55 % din totalul României. Principalul port de export al României, menținându-se și în această perioadă, era Brăila, cu 851.774 tone, ce constituie 22,39 % din totalul mediu de 3.804.380 ale României, din această perioadă. Brăila fiind locul în care însăși consulii străini, de origine evreiască, au luat în calcul părăsirea României de teama răscoalei țărănești care le afecta moșiile din județul Brăila. Este vorba despre familia Mendl, care oferea consulii Norvegiei și Suediei înainte de prima conflagrație mondială.

Răscoala din 1907 a determinat o puternică confruntare a claselor și păturilor sociale în jurul problemelor pe care le-a ridicat, a scos în evidență poziția acestora față de cauza țărănimii. Cauza țărănimii răsculate a atras simpatiile unor largi și diverse pături ale societății românești. Din rândul acestora intelectualitatea s-a remarcat prin interesul pe care l-a manifestat față de evenimentele din lumea satelor, prin umanismul în numele caruia a protestat față de represiunile sângeroase organizate de cercurile guvernante ale regimului burghezo-moșieresc, prin puterea de înțelegere a problemei țărănești a cărei soluționare va constitui mobilul a numeroase studii, articole și polemici îndelung prezente în publicistica vremii⁸.

După răscoală, viața ideologică și politică a României a fost intens frământată de preocupările consacrate soluțiilor menite a dezlega „chestiunea țărănească”. Reflectarea problemei agrare și a luptei țăranilor pe planul disputelor ideologice, dezbaterii lor relativ largă atât în lucrări ce încercau să prezinte problema agrară într-o manieră logică de argumentare cu caracter științific, sau broșuri speciale, cât și în cadrul Parlamentului sau în publicistica vremii, conturarea unor curente distincte ce oglindeau poziția socială a diferitelor clase, apar ca un fenomen strâns legat de răscoală. Aceste

⁷ Vezi datele statistice în Constantin Ardeleanu, *Comerțul exterior și navigația prin gurile Dunării. Serii statistice (1901-1914)*, Galați University Press, Galați, 2008, pp. 21-30.

⁸ *Istoria românilor*, vol. VII, tom. II, Editura Enciclopedică, București, 2003, pp. 8-9.

preocupări pun în lumină nu numai ecoul profund al răscoalei care s-a repercutat în toate straturile societății românești, dar ele atestă efervescenta climatului ideologic în perioada posterioară evenimentelor.

1. Factorii care au determinat declanșarea răscoalei de la 1907 în Moldova

Supuse unui regim dur de exploatare, masele largi țărănești au inițiat, încă de la începutul secolului al XX-lea, un șir nesfârșit de mișcări pentru pământ și pentru îmbunătățirea vieții. Sunt bine cunoscute răbufnirile din anul 1900 și mai ales din anii 1904-1906 ele prevestind „marea furtună deslănțuită în lunile februarie – martie 1907”⁹. Răscoala din primăvara anului 1907 a izbucnit, în primul rând, ca urmare a nedreptei repartizări a pământului aflat, într-o proporție impresionantă, în posesia unui grup restrâns de moșieri.

Structura proprietății agro-silvice a țării era anacronic repartizată. În anul 1905, potrivit statisticilor, marile proprietăți de peste 100 hectare aparținând unui număr de 4.171 proprietari însuma 3.810.835 hectare teren arabil și peste 2 milioane hectare pădure, adică 57% din totalul suprafeței arabile și silvice a țării, în timp ce 920.939 de gospodării țărănești, având întinderi de până la 10 hectare, dețineau numai 3.153.645 hectare teren cultivabil și 350 mii hectare pădure, respectiv 34,1% din întreaga suprafață agro-silvică a României de atunci. Comparând suprafața medie aflată în proprietatea țăranilor cu aceea stăpânită de moșieri, G. D. Creangă aprecia structura proprietății din România de la începutul secolului nostru ca „cea mai anormală și cea mai păgubitoare stare pentru o țară din toate punctele de vedere”¹⁰. Concluzia lui era că o asemenea stare de lucruri nu exista în nici o altă țară din Europa exceptând Rusia. Ponderea proprietății moșierești cea mai ridicată în ținuturile de șes ale Moldovei, sute de mii de țărani fiind lipsiți sau posedând pământ insuficient pentru hrană. Deși majoritatea pământului era deținut de moșieri, inventarul agricol (destul de rudimentar) se afla, totuși, în posesia țăranilor.

Într-adevăr, din cele 476.979 pluguri simple, moșierii nu dețineau decât 26.416, ceva mai mult de 5%, în timp ce aproximativ 95% erau ale țăranilor. În ceea ce privește numărul vitelor de muncă, moșierii și arendașii dețineau abia 5-8% din totalul acestora, în timp ce țăranii posedau respectiv 92-95%. Nedispunând de suficient pământ de muncă sau în mare parte fiind lipsiți de acesta, țăranii erau nevoiți, pentru a-și putea întreține familiile, să lucreze cu inventarul lor agricol rudimentar și cu vitele lor pământul aparținând moșierilor și arendașilor în cadrul așa-ziselor „învoieli agricole”¹¹.

Situația țăranimii era agravată și de faptul că moșierii, mulți dintre ei trăind adeseori peste hotare, închiriau pământul arendașilor care, cum

⁹ *Marea răscoală a țăranilor din 1907*, București, Editura Politică, 1967, p. 132.

¹⁰ Gh. Platon, *Istoria modernă a României*, Editura Didactică și Pedagogică, 1985, p. 87.

¹¹ *Ibidem*, p. 89.

remarca Radu Rosetti, în goana după câștiguri mari, îl subarendau țăranilor¹². Sistemul muncii în arendă luase o mare dezvoltare. Speculând „foamea de pământ” a țăranilor, de pe urma cărora realizau cam aproape toți proprietarii și marii arendași. Cât de împovărătoare erau împrumuturile cămătărești ne-o dovedește o anchetă a Ministerului Agriculturii, Industriei și Comerțului din anul 1900, care constata că dobânzile cămătărești încasate de la țărani ajungeau până la 300 și chiar și 550% pe an¹³.

Împrumuturile cămătărești contribuiau la ruina și pauperizarea țăranilor. Ca o reacție împotriva cămătarilor de tot felul, cât și pentru a răspunde la nevoile de dezvoltare a capitalismului, din inițiativa unor învățători și preoți, sprijiniți și îndrumați de doctor dr. C.I. Istrati, ministru al Instrucțiunii Publice în guvernul conservator și, mai apoi Spiru Haret, ministru al aceluiași departament în guvernul liberal, s-au constituit băncile populare sau cooperativele de credit, instituții în care inițiatorii vedeau o cale de ridicare economică a țăranilor. Cu tot efortul lor, băncile populare nu au putut să sustragă țăranimea de sub apăsarea cămătarilor. În jurul și cu sprijinul băncilor populare, la sate s-au înființat în 1904 și Obștiile sătești, asociații ale țăranilor pentru procurarea în comun a pământului, crearea lor vizând înlăturarea arendașilor¹⁴.

Impozitele ridicate percepute de stat au contribuit și ele la înrăutățirea situației țăranimii care, potrivit calculelor, plătea cu 47 lei pe cap de familie mai mult decât celelalte categorii de contribuabili. La toate acestea se adăugau și condițiile mizere de locuit. În preajma izbucnirii războaielor din 1907, 3,8% din numărul familiilor țărănești locuiau în bordeie, 26,5% în locuințe cu o singură încăpere și 50,6% în încăperi cu două camere. Locuințele erau mici, construite în general din lut sau din gard de nuiele, lipite cu pământ și acoperite, în majoritate, cu paie, coceni sau trestie, cu mobilier extrem de sărăcăcios (un pat sau două din scânduri, o masă mică cu trei sau patru picioare, o ladă pentru rufe etc.). În asemenea locuințe își duceau traiul familiile țărănești, compuse în general dintr-un număr mare de membri. Condițiile mizere ale țăranimii își găseau expresia și în alimentația extrem de sărăcăcioasă. În România, țară cu sol fertil și câmpii mănoase, grânar al Europei, având cel mai ridicat export de cereale, țăranii erau supuși la un permanent regim de subnutriție. Deputatul liberal C. Alessiu, referindu-se la faptul că în România cinci milioane de țărani munceau pentru a realiza producțiile mari de cereale ce se exportau peste hotare, făcea următoare constatare: „Ei bine, ei care cultivă grâul, nu mănâncă grâul; ei care cultivă orz și ovăz hrănesc vitele lor cu paie și pleavă; ei care cresc vite nu cunosc gustul cărnii; ei care cultivă porumb își fac din acesta hrana lor

¹² Radu Rosetti, *Pentru ce s-au răsculat țăranii?*, Editura Eminescu, București, 1986, pp. 132-134.

¹³ *Ibidem*, pp. 101-103.

¹⁴ Ioan Agrigoroaie (coordonator), *1907 în perspectivă istorică*, Editura Junimea, Iași, 1987, pp. 214-216.

luând partea cea mai proastă, cea mai nesănătoasă. Acesta este rezultatul politicii noastre economice de până acum”¹⁵.

2. Legea tocmelilor agricole (1882). Sanctiuni și penalități. Contracte agricole

Agravarea situației țărănimii la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX-lea reiese și din analiza documentelor cu privire la legile tocmelilor de lucrări agricole precum și contractele agricole încheiate între proprietarii de pământ și țărănime. În documentul referitor la tocmelile de lucrări agricole cu modificările introduse prin legea promulgată la 22 mai 1882 se reglementează în cele cinci articole regimul de învoieli la care era supus cultivatorul și îndatoririle acestora față de proprietar. Astfel în articolul 1, litera a se precizează: „învoielile în bani pe care cultivatorul se obligă a lucra, cu ziua și cu măsura, la următoarele munci agricole: arat, semănat, grăpat, dau cu tăvălugul, prășitul, săpatul, seceratul, cositul, culesul, adunatul, treieratul și căratul la fânărie, la arie și la magazii de pe moșie”¹⁶.

Încă din primul articol al documentului se observă foarte bine regimul dur la care erau supuși țaranii și, totodată, creșterea îndatoririlor acestora față de proprietari. Articolul trei al aceluiași document se referă la contractele pentru pășune (islaz) „care nu se vor putea încheia pe cap de vită decât cu indicațiunea întinderii de pământ pentru care se face închirierea”¹⁷.

În final, în articolul cinci al documentului se precizează clar regimul de încheiere a contractelor între cultivatorii agricoli și deținătorii de moșii sau reprezentanții acestora: „contractele pentru lucrări agricole nu se pot încheia decât între cultivatori agricoli în persoane și între acei ce exploatează moșii, ori împuterniciții acestor din urmă”¹⁸.

Capitolul al II-lea al aceluiași document, intitulat „despre formele la care sunt supuse tocmelile agricole și despre termene”, cuprinde opt articole (art. 6-13) cu referire la autenticitatea și validarea acestor contracte agricole de către consiliul comunal: „Autentificarea dată în asemenea condițiuni dă actului credința și puterea unui act autentic”¹⁹.

În continuarea articolelor capitolului al II-lea din document sunt prezentate referiri la statutul muncitorului agricol care poate încheia contracte agricole și în altă comună, dar cu condiția de a prezenta un certificat de la primarul domiciliului său că nu are contractată și altă lucrare

¹⁵ Gh. Platon, *Domeniul feudal în Moldova în preajma revoluției de la 1848*, Editura Junimea, Iași, 1973, pp. 74-75.

¹⁶ Ion Popescu – Puțuri, acad. Andrei Oțetea (coordonatori), *Documente privind marea răscoală a țăranilor din 1907*, vol. I, Editura Academia R.S.R., București, 1977 – *Tocmelile de lucrări agricole*, cap. I, p. 41.

¹⁷ *Ibidem*, p. 41.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Popescu – Puțuri, A. Oțetea op. cit., cap. II, *Despre formele la care sunt supuse tocmelile agricole și despre termene*, p. 42.

în comuna sa, sau că s-a angajat numai pentru o parte din munca ce poate executa.

De asemenea, tot în documentul de față este prezentat și statutul primarului, rolul său fiind acela de a legaliza contractele muncitorilor agricoli și de a comunica, dacă este cazul, cel mult în termen de trei zile, primarului dintr-o altă localitate, situațiile în care un muncitor încheie contracte de muncă în altă localitate tocmai pentru a face dovada situației muncitorului din localitatea unde acesta domiciliază.

Capitolul al III-lea al documentului, intitulat „despre înregistrarea și îndeplinirea tocmelilor agricole”, conține referire la modul în care fiecare consiliu comunal va contoriza toate tocmelile pentru lucrări agricole din teritoriul lor. Articolul 15 din capitolul al III-lea al documentului face următoarea precizare: învoielile agricole „nu vor putea fi legalizate de autoritatea comunală și trecute în registrul prevăzut la articolul 14 decât după ce se vor citi în fața și auzul părților contractante”²⁰.

Articolul 18 din capitolul III al aceluiași document prevede dreptul de a revizui al consiliilor județene printr-un delegat special care să analizeze aceste registre de tocmeli agricole. Totodată, conform art. 18, consiliile județene sunt obligate să trimită comunelor, cel mult până la 1 ianuarie al fiecărui an, registrele formate conform art. 14 și 16 din document.

Capitolul al IV-lea, intitulat „Sanțiuni și penalități”, conține referiri la modul în care se vor judeca de către instanțele judiciare plângerile provenite din tocmeli agricole. De asemenea, la articolul 41 din acest capitol se precizează faptul că „primarul și ajutoarele sale care, cu rea credință vor refuza să preceadă la executarea contractelor de munci agricole, conform art. 27, 28, 36 și 38 din legea de față, se vor pedepsi cu închisoare de la 15 zile la 2 luni, îndatorându-se a plăti și daunele izvorâte din acest delict”²¹. Acest capitol prezintă în continuare referiri la posibilitatea falsificării de acte de către primari și ajutoarele acestora, procedându-se în cele din urmă la pedepsirea acestora conform codului penal. Interesant, de altfel, este și conținutul de la articolul 44 al capitolul V din document referitor la situația cultivatorului care atrage (prin plată) lucrătorii altor cultivatori sau care angajează săteni fără a le cere un certificat de la primăria de unde sunt localnici, prin care să ateste că ei nu sunt datori. Primarul, în continuarea articolului, care nu va notifica somațiunea, în termen de cel mult 24 de ore de la primire, va fi pasibil de închisoare de la 5 până la 30 de zile²².

Legile pentru tocmelile de lucrări agricole prezentate mai sus își găsesc aplicabilitatea în toate contractele agricole încheiate în această perioadă.

În județul Covurlui sunt numeroase astfel de contracte agricole, mai relevante fiind acelea încheiate în preajma izbucnirii răscoalei din 1907, dar

²⁰ *Ibidem*, cap. III – Despre înregistrarea și îndeplinirea tocmelilor agricole, p. 43.

²¹ *Ibidem*, cap V – Sanțiuni și penalități, p. 47.

²² *Ibidem*.

și după această dată. În majoritatea acestor contracte încheiate pe raza județului Covurlui se specifică cererile formulate de lucrătorii agricoli de a primi în folosință porțiuni de pământ cultivabil cu asigurarea că ambele părți contractante își vor onora contractele. Printr-o analiză mai atentă a documentelor ce conțin astfel de contracte se poate observa o creștere în obligațiile țăranilor lucrători față de cei ce le arendează pământul, proprietari sau înlocuitorii acestora, arendașii.

În aceste contracte agricole de închiriere, semnatarii specificau clar obligațiile pe care și le asumau în urma luării în arendă a loturilor date spre folosință conform acordurilor încheiate. În contracte se preciza momentul în care contractanții trebuiau să își onoreze îndatoririle către proprietar sau arendaș. De asemenea, contractele de închiriere mai prevedeau și culturile ce urmau să fie însămânțate, calitatea sămânței dar și modul de gospodărire a pământului luat în arendă. Pe lângă aceste aspecte, în contracte se mai preciza și dijma care trebuiau să o dea proprietarilor, obligația ca aceasta să fie transportată cu carele și vitele proprii ale lucrătorilor și dusă la locul destinat de administrația moșiei. În finalul contractelor se făcea precizarea că autoritatea comunală să autentifice contractul încheiat între părțile semnatare conform articolelor legii agricole prezentate mai sus.

Astfel, în contractul agricol încheiat la data de 10 iunie 1907 în localitatea Șivița, plasa Prutul de Jos, județul Covurlui, locuitorii din comuna Șivița declarau sumele de bani pe care i le datorau arendașului moșiilor Ișdileni și Șivița, datorii contractate datorită necesității de a lucra pământul. În contract se precizează prețul de 28 de lei de fiecare hectar și plata pământului urmând a fi făcută „după măsura dreaptă ce se va face de oamenii d-lui arendaș în fața noastră”²³.

În continuare, în contract se mai făcea și precizarea că lucrătorii pământului arendat pe raza acestor moșii numite mai sus menționau faptul că nu puteau ridica recoltele, de orice natură ar fi acestea, înainte de plata arenzii către arendașul Jan. M. Silberstein.

Lucrătorii își asumau și răspunderea ca în cazul în care vor avea loc evenimente fortuite și nefortuite suportau consecințele ulterioare prin pierderea dreptului de a face obiecții la plata arenzii. În finalul contractului, lucrătorii îi mai acordau un privilegiu arendașului M. Silberstein și anume în cazul în care acesta din urmă nu se va putea declara mulțumit de recolta pământului, el va fi în drept să primească oricare altă avere mobilă a lucrătorilor. Cu aceste asigurări, contractul fiind autentificat de autoritățile comunale urma să fie investit cu formă executorie, originalul rămânând la arendaș.

Un alt contract agricol a fost încheiat la data de 1 februarie 1908 în comuna Vârlezi, plasa Bujor, județul Covurlui. În acest contract locuitorii din comuna Vârlezi arătau necesitatea lor de pământ pentru cultură, în scopul de a face semănături de toamnă și de primăvară: „am luat din moșia Vârleaza,

²³ *Ibidem*, cap. I, p. 102.

proprietatea d-lui Mihail G. Orleanu, porțiunile de pământ specificate în dreptul fiecăruia din noi subscriși mai jos, în corpul prezentului contract, obligându-ne a da d-lui proprietar Oleanu, ca arendă, dijma una din trei, orice soi de recolte de pâine albă, de toamnă și de primăvară, păpușoi, hlujii etc., fără alta nimica”. Prin acestea, locuitorii specificau felul dijmei pe care urma să o dea proprietarului moșiei, precum și momentul în care trebuiau să o achite și anume, conform acestui contract, „după terminarea secerișului și după terminarea culesului porumbului”²⁴.

Ca și în precedentul contract agricol de închiriere, și în acesta agricultorii se obligau să muncească bine pământurile luate în arendă și să facă arătura la timp și de bună calitate. De asemenea, dijma urma să fie transportată cu carele și vitele proprii la destinația administrației moșiei. În încheiere se făcea din nou apel la autoritatea comunală pentru ca aceasta să autentifice prezentul contract conform legii agricole.

Contractul agricol încheiat la data de 22 februarie 1908 în localitatea Pechea este unul deosebit de interesant deoarece cel care întocmește acordul este un arendaș, și nu locuitorii comunei respective, așa cum s-a întâmplat în contractele mai sus menționate. În acesta din urmă, arendașul moșiei Fântâna Gerului, de pe teritoriul comunei Mânjina, Alexandru M. Moisă, încheie cu locuitorii comunei Pechea un acord în 10 puncte. Prin aceste puncte, arendașul precizează întinderea terenurilor de cultură (71 hectare și 50 ari), termenul de trei ani al arendei cu precizarea exactă de la 26 octombrie 1907 și până la 26 octombrie 1910 pentru păioase și de un an pentru porumb. La punctul patru al contractului sunt numite felul semănăturilor: secară, orz, ovăz, porumb, nefiind admisibil altfel de semănături. La fel se punctează și faptul că dijma va fi cărată de locuitori cu carele lor la aria moșiei. La punctul șapte din acord se precizează, de asemenea, că restul muncii (arat, semănat, cules, transportatul) să fie făcut în „condițiuni cât se poate de bune și la timp, fiind răspunzători după legea învoielii agricole, de daunele cauzate din cauza relei munci sau neexecutării ei la timp”²⁵.

Punctul al nouălea al contractului cuprinde referiri la locuitorii contractanți, declarația de acceptiune a acestora a termenilor contractului, obligativitatea lor de a respecta aceste condiții și de a se conforma tuturor îndatoririlor impuse prin noua lege a învoielilor agricole. Contractul încheiat la data de 22 februarie 1908 este unul provizoriu, conform ultimului punct al acestuia (punctul 10), urmând a se face măsurătorile conforme cu acordul de față și a se fixa „cătimea dijmei” ce urmează a fi dată de către locuitori conform hotărârilor Comisiei Regionale.

La data de 12 martie 1908, în comuna Balintestți, plasa Horincea Prut, județul Covurlui, s-a încheiat un contract agricol între locuitorii acestei comune și arendașul moșiei Ghibărteni, I. Ștefănescu. În acest acord sunt

²⁴ *Ibidem*, Contract agricol, 1 feb. 1908 (Vârlezi), pp. 102-107.

²⁵ *Ibidem*, Contract agricol, 22 februarie 1908 (Pechea), pp. 103-104.

precizate cererile formulate în trei puncte de către locuitori și arendași, precizându-se felul dijmei plătit sub forma „a 75 hectare în dijmă după prețul cel mai mare și dijma care o va fixa și hotărî onorabila Comisiune regională din această comună, conform cu legea de învoieli agricole astăzi în vigoare.” În cele trei puncte ale acordului dintre cele două părți semnatare locuitorii precizau faptul că pentru a-și onora la timp prevederile ce rezidă din prezentul contract constituite în îndeplinirea corespunzătoare a muncilor agricole, „achitarea dijmei, partea convenită d-lui arendaș, suntem datori s-o aducem fiecare la locul destinat de d-sa, să i-o așezăm în condițiile cele mai bune și la timp fără nici o întârziere”²⁶.

La punctul al treilea se aduce în discuție tocmita unui păzitor câmpean pentru paza holdelor însă se specifică și argumentul că arendașul are posibilitatea de a pune el însuși un observator pe care tot el îl va și plăti. În finalul contractului este consemnată rugămintea sătenilor față de autoritatea comunală pentru a autentifica prezentul acord conform legii tocmeilor agricole. Actul este semnat de 14 locuitori ce au luat în arendă 12 hectare pentru cultivarea de grâu și 18 hectare pentru cultivarea de porumb.

În data de 22 martie 1908, în localitatea Berești este semnată învoiala agricolă, spre arendarea de pământuri în dijmă, între Petrache Bălan, proprietar și arendaș al moșiei Călugăreasca, din comuna Berești și Chirtoaia, din comuna Jorăști, județul Covurlui, de o parte, și țărani muncitori de pământ semnați pe acest contract, domiciliați în comuna Berești, plasa Horincea, județul Covurlui, pe de altă parte. La începutul contractului este scrisă declarația proprietarului conform căruia acesta le dă în arendă cu dijmă locuitorilor sus-numitei moșii, pământuri de cultură pentru păpușoi în întinderile trecute în dreptul numelui fiecăruia dintr-înșii din prezentul contract²⁷.

De asemenea țărani contractanți sunt obligați a se supune condițiilor de cultură: „a se face toate lucrările bine, gospodărește și la timp. Se fac din nou, și în acest contract, referiri la calitatea semințelor ce urmează a fi semănate, acesta trebuind să fie bine curățită, pregătită, și uniform distribuită pe suprafața terenului cultivat”. În continuarea acordului se precizează clar obligația fiecărui țaran contractat în ceea ce privește darea de dijmă din fiecare produs cultivat, precum și asigurarea transportului dijmei de către locuitori la locurile de strânsură de pe moșie²⁸. În a doua parte a contractului sunt stipulate prevederile cu privire la statutul țăranilor muncitori și anume acceptul acestora de a respecta întocmai cerințele proprietarului conform învoielii de mai sus dată spre autentificare autorităților locale.

Modificarea legii tocmeilor agricole, în 1882, operată sub ministeriatul lui C.A. Rosetti și anularea clauzei „manu militari” se

²⁶ *Ibidem*, *Contract agricol*, 12 martie 1908 (Balintești), pp. 104-105.

²⁷ *Ibidem*, *Învoiala agricolă*, 22 martie 1908 (Berești), pp. 105-106.

²⁸ *Ibidem*.

încadrează în șirul măsurilor inițiate de acesta cu scopul de a contribui la ameliorarea situației țăranilor, în favoarea căreia ziarul „Românul” se pronunța cu vigoare și consecvență²⁹.

La 27 februarie 1887 se votează legea pentru verificarea pământurilor date țăranilor în conformitate cu art. 5 și 6 din legea rurală din 1864. Concepută ca o verificare a dreptului însurăteilor de a primi pământ, legea mai acordă un termen de 6 luni, până la 27 august, pentru ca însurăteii care îndeplineau condițiile să se adreseze Ministerului Domeniilor cu cereri în acest sens. Unele din prevederile legii au creat confuzii; țăranii au considerat că este vorba de o împrumutătoare cu caracter general. La această neînțelegere s-au adăugat lipsa de interes autorităților în popularizarea dispozițiilor legii, precum și o puternică secetă³⁰.

Intrarea problemei țărănești în conștiința opiniei publice și în practica și teoria politică a acțiunilor desfășurate direct în rândul țăranilor, a avut repercusiuni directe și adânci³¹. În majoritatea contractelor privind învoielile agricole dintre părțile semnate sunt exprimate puncte de vedere similare în ceea ce privesc cererile formulate de contractanți, asumarea responsabilităților și îndeplinirea acestora. Mai mult decât atât, unii proprietari sau arendași formulează în contractele lor cereri punctate, riguros parcurse și date spre îndeplinire locuitorilor comunelor respective. Deși unele cereri sunt cu totul exagerate prin punerea de condiții apăsătoare țăranilor, aceștia din urmă sunt dispuși, datorită lipsei acute de pământ, să îndeplinească întocmai toate aceste revendicări ce reies din acordurile încheiate. Deși unele dintre aceste contracte de închiriere sunt încheiate după anul 1907, deci, implicit după marea răsccoală a țăranilor din acel an, evenimentele ce au succedat acestei ridicări țărănești nu au adus cu ele și elaborarea unei reforme agrare foarte necesare țărănimii la acea vreme. Din acest punct de vedere, reforma agrară va mai întârzia câțiva ani buni, fiind elaborată abia după primul război mondial.

3. Declanșarea răscoarelor țărănești în Moldova, Botoșani, Tecuci, Covurlui

Până în anul 1907, tulburările și răscoarele țărănești au continuat să mai apară, deși la o scară mai redusă față de cea din 1888 și cea din 1907. Aceste noi frământări au fost provocate direct de trei dintre legile votate de guvernul conservator, care au agravat condițiile economice ale țăranilor, au întărit regimul represiv: legea jandarmeriei rurale (1893), prin intermediul căreia era mărit substanțial numărul jandarmilor pe seama bugetelor comunale, legea clerului mirean și a seminarilor (februarie 1893), care impunea o taxă de patru lei asupra tuturor contribuabililor de rit ortodox și în final, legea maximului taxelor comunale, cea mai apăsătoare, care realiza

²⁹ Gh. Platon, *Istoria modernă a României*, p. 375.

³⁰ *Ibidem*, p. 376.

³¹ *Ibidem*, p. 377.

o impunere suplimentară asupra tuturor țăranilor care își desfășurau produsele gospodăriilor pe piețele orășenești. Reacția împotriva celor trei legi s-a contopit cu lupta generală împotriva proprietarilor și arendașilor³².

Răscoala din 1907 a fost prefațată de un șir neîntrerupt de mișcări generate de acumulările continue din cuprinsul societății. În șirul mișcărilor țărănești de la începutul secolului al XX-lea se înscriu cele din anii 1904 – 1906, care au prefațat direct răscoala din 1907. În anul 1904, centrul mișcărilor țărănești a fost Moldova, în județele Vaslui, Iași, Tutova și Roman. Mai restrânse în cursul anului 1905, mișcările cresc în amploare în cursul anului 1906 în județele din nordul Moldovei (Botoșani, Suceava), răscoala din anul 1907 reprezentând în fapt o continuare a acestor mișcări anterioare. Sub imperiul situației grave în care se afla țărănimea, ca o expresie a preocupărilor față de problema agrară, cu ocazia jubileului de 40 de ani de domnie a regelui Carol I, a sărbătoririi evenimentului cu fast național, cercul socialist „România muncitoare” publică manifestul intitulat „Patruzeci de ani de sărăcie, de robie și de rușine”.

Documentul, alături de care amintim cutremurătorul articol scris de Nicolae Iorga „Ascundeți țăranii”, scoate în relief reversul medaliei, subliniind situația grea a țărănimii. Jubileul a oferit prilejul unor diverse și ample reuniuni și congrese în București. Alături de acestea, în septembrie 1906, s-au desfășurat și lucrările primului congres țărănesc, organizat de Vasile Kogălniceanu și de învățătorul Alexandru Vălescu, cu scopul de a pune bazele primei organizații politice țărănești. Nu întâmplător represiunea a fost îndreptată, în egală măsură, împotriva organizatorilor³³.

Răscoala din anul 1907 a început pe fondul acestei grave tensiuni, continuând seria mișcărilor, frământărilor și răscoalelor anterioare, ea a cuprins, însă ca o flacără uriașă, întreaga țară.

Conform unei tactici mai vechi, și de această dată, cercurile conducătoare au încercat să atribuie răscoalele acțiunii întreprinse de agitatori sau de instigatori. Observatorii fenomenului social-țărănesc nu au încetat un singur moment să-l anunțe și să-l prevestească. A făcut-o N. Iorga în viziunea apocaliptică din articolul „Ascundeți țăranii”, în 1906, atunci când, dezvăluind tragismul situației din lumea satelor, scria la adresa claselor stăpânitoare: „Tăiați mâna care scrie pe pereții auriți ai sălilor de banchete un nou Mane, Techel, Fares”³⁴. La rândul său, Constantin Stere, în același an, având în centrul preocupărilor sale problema agrară, își exprima convingerea că „se apropie momentul când regatul român va trebui să se supună unui examen sever în fața istoriei”³⁵.

Începutul răscoalei este marcat de evenimentele petrecute la Flămânzi-Botoșani în ziua de 8/21 februarie 1907. Țăranii îl bat pe

³² *Ibidem*, p. 383.

³³ *Ibidem*, pp. 382-385.

³⁴ *Ibidem*, p. 386.

³⁵ *Ibidem*, pp. 386-387.

administratorul care refuzase să încheie noi învoieli. Din satele învecinate, agitația se extinde în tot județul. Sute de țărani din satele Flămânzi, Frumușica, Rădeni, Storești se adună la primărie cerând modificarea învoielilor. Mișcările cu caracter protestatar, care definesc prima etapă a răscoalei, cuprind zeci de sate din cele trei județe (Dorohoi-Hudeștii Mari, Hănești, Iași-Bădeni, Ceplenița). Țăranii ard registrele de învoieli, îi alungă pe proprietari și arendași, distrug birourile administrației locale. La sfârșitul perioadei, mișcările își schimbă caracterul: renunțând la calea legală, la tratativele cu proprietarii și reprezentanții autorităților administrative, țăranii pornesc direct la luptă împotriva moșierilor și arendașilor. Se produc ciocniri cu forțele aparatului de represiune. Sunt cuprinse în vârtejul răscoalei județele: Suceava, Neamț, Vaslui. Orașele Dorohoi, Botoșani și Iași, și sunt asaltate de mase de oameni. Se desfășoară adevăratele lupte, în cursul cărora sunt înregistrate primele victime³⁶. Deoarece, la început, ținta atacurilor țăranilor au fost arendașii, cârciumarii sau oamenii acestora, evrei în majoritatea lor, voit, a fost răspândită aserțiunea cu privire la caracterul antisemit al mișcărilor țărănești. Foarte curând, însă, pe măsură ce răscoalele s-au extins, s-a constatat că țăranii nu fac nici un fel de distincție între naționalitatea moșierilor, a arendașilor sau a uneltelor acestora; toți au fost supuși aceluiași regim³⁷.

Documentele ce vor fi prezentate mai jos relevă, în mare măsură, considerentele prezentate până acum; multe dintre aceste documente prezentând în majoritate situațiile conflictuale care au avut loc între țăranii răsculați și organele de represiune trimise de autorități pentru a încheia ostilitățile.

Primele documente fac referire la începutul mișcării care a izbucnit pe raza județului Botoșani. În telegrama din data 9/22 februarie 1907, trimisă din localitatea Hârlău, județul Botoșani, ziarului „Universul” (București) se semnalează faptul că țăranii din Flămânzi s-au răsculat și au înconjurat locuința notarului Ciornei unde se afla administratorul moșiei, Constantinescu, cerându-i acestuia pământ. La răspunsul negativ al administratorului, țăranii apucându-l de piept l-au târât după dâșii, lovindu-l cu ciomegele în cap. Ancheta se derulează sub comanda inspectorului comunal, Carale, acesta depistând capii rebeliunii în persoanele numiților Trifan și Grigore Roman. Telegrama se încheie cu precizarea urgentă ca prefectul de Dorohoi să înceapă o anchetă serioasă în acest sens³⁸.

În această telegramă trimisă ziarului „Universul” din București se constată deja începerea ostilităților și implicit declanșarea răscoalei în localitatea Flămânzi, județul Botoșani. Ca urmare a trimiterii acestei urgente

³⁶ *Ibidem*, pp. 387.

³⁷ *Ibidem*, p. 387-388.

³⁸ Ion Popescu – Puțuri, Andrei Oțetea (coordonatori), *Documente privind marea răscoală a țăranilor din 1907*, vol. II (*Desfășurarea răscoalei în Moldova*), Editura Academia R.S.R., București, 1983 – Telegramă ziarului „Universul”, 9/22 februarie 1907, fond 52.

telegrame, prefectul județului Botoșani, Miclescu, trimite la rândul său o telegramă ministrului de Interne, prin care expune succint conflictul petrecut între administratorul moșiei Flămânzi și țăranii locuitori ai acestei localități.

Interesant este faptul că, în telegrama din data de 10/23 februarie 1907, prefectul de Botoșani explică mult mai clar motivele care au condus la această stare conflictuală. Astfel, în răspunsul său din această telegramă, auto-estimează numărul țăranilor adunați (în număr de 553), dar și cauza conflictului; locuitorii au așteptat până la ora 12 la primărie, pe administratorul Constantinescu, fiind chemați de către acesta, spre a face contracte de munci agricole, însă, neprezentându-se nimeni. Conform telegramei, țăranii s-au impacientat și au pornit spre casa secretarului primăriei, Ciornei, cumnatul lui Constantinescu, unde se afla acesta, voind a parlamenta cu el. Din schimbul de vorbe, „administratorul a lovit un locuitor și oamenii l-au bătut”³⁹. După reclamarea telegrafică a administratorului, prefectul îl însărcinează pe inspectorul comunal cu anchetarea faptelor.

În telegrama din data de 15/28 februarie 1907, trimisă de către procurorul Livadiți procurorului general, N. Leonescu, expeditorul îi face cunoscută destinatarului situația din comunele Flămânzi, Frumușica și Rădeni. În telegramă Livadiți precizează că inspectorul comunal a cerut forța armatei⁴⁰. Răspunsul dat la această situație survine prin intermediul telegramei din data de 15/28 februarie 1907, trimisă de către inspectorul general, maior Marinescu, prin care acesta dorește a fi înștiințat prefectul județului Botoșani în cazul dacă este nevoie de serviciile jandarmeriei, în scopul de a fi întărit numărul forțelor de ordine⁴¹.

De asemenea, în telegrama din data de 16 februarie/1 martie 1907 adresată de către procurorul tribunalului Botoșani, procurorului general, se constată că nu e deocamdată nimic grav, însă urmează a se întocmi un raport amănunțit. Raportul urmează să fie înaintat, spre a lua la cunoștință, ministrului de război și justiție⁴².

În telegrama din data de 16 februarie/1 martie 1907, trimisă ziarului „Adevărul” din București, se comunică faptul că locuitorii satelor Flămânzi, Rădeni, Stroiiești, înarmați cu ciomege și furci, s-au răsculat gata pentru devastare. Telegrama mai semnalează și faptul că în localitatea Frumușica domnește teroarea, fiind centrul unde se revarsă puhoiul de revoltați. Se specifică că un număr de 200 de oameni s-au refugiat la Hârlău, iar la Rădeni, locuința arendașului, Ion Caracaș a fost înconjurată de 3-400 țăranii cu scopul de a-l prinde pe acesta din urmă. Această telegramă confirmă și

³⁹ *Ibidem*, Telegramă ministrului de interne, 10/23 februarie 1907, Botoșani, fond. 53, dos. 485.

⁴⁰ *Ibidem*, Telegramă domnului Leonescu, procuror general 15/28 februarie 1907, Botoșani, arh. Sf. Iași, fond. Parch. Gen. Iași, dos. 74 bis 1907.

⁴¹ *Ibidem*, Telegramă, 15/28 februarie 1907, Botoșani.

⁴² *Ibidem*, Telegramă, 16 februarie/1 martie 1907, Botoșani, f. 158.

consfințește totodată faptul că răscoala începe ușor-ușor să treacă la cea de-a doua sa fază și anume cea operativă a declanșării conflictelor⁴³.

O altă telegramă, din data de 16 februarie/1 martie 1907, confirmă această stare de fapt. Aceasta este adresată primului-ministru, Cantacuzino, de către procurorul general, N. Leonescu. În telegramă, procurorul general îl înștiințează pe primul-ministru că locuitorii comunelor Flămânzi, Frumușica și Rădeni sunt într-o stare de agitație crescândă⁴⁴.

Prin aceste telegrame și note telefonice se face cunoscută situația conflictuală izbucnită în județul Botoșani, autorităților județene informând prin urmare autoritățile centrale asupra posibilității izbucnirii în zonă a unei puternice răscoale țărănești. Pentru autoritățile de la centru, în special, și nu numai, stările conflictuale generate de nemulțumirea maselor țărănești nu reprezenta un lucru nou, cu totul deosebit, deoarece, așa cum este prezentat în paginile de mai sus, până la momentul declanșării marii răscoale țărănești din 1907, au mai existat numeroase astfel de izbucniri, deosebit de frecvente, înăbușite de fiecare dată de către autorități. Și de această dată, autoritățile, așa cum se poate observa în conținutul acestor telegrame, vor proceda la trimiterea de forțe de represiune în zonele unde existau focare ale răscoale.

Specific pentru majoritatea acestor telegrame și note telefonice este faptul că, în conținutul lor, există cereri de stopare a stărilor conflictuale prin trimiterea în zonă a forțelor Ministerului de Interne.

Izbucnirile în județele din nordul Moldovei, mișcările țărănești se extind apoi spre sud, cuprinzând întreaga Moldovă și de aici ele izbucnesc destul de repede și în județele din Muntenia și Oltenia. Ajunse în județele Tecuci și Covurlui, răscoalele țărănești din localitățile acestor teritorii sunt în mare parte înăbușite de forțele de ordine și implicit de armată, făcându-se dese apeluri la aceasta din urmă, prin intermediul telegramelor și notelor telefonice. Astfel de situații sunt întâlnite și în județul Tecuci, despre această stare de lucru este informat ministrul de interne printr-o telegramă din data de 9/22 martie 1907. În cuprinsul telegramei sunt informații cu privire la locuitorii din comunele Comocea și Ploscuțeni, care s-au liniștit și în mod pașnic au fost opriți de a trece la Adjud. În continuarea documentului află amănunte cu privire la faptul că țăraniii tuturor comunelor din jurul târgului Adjud înaintează spre acesta din urmă cu scopul de a-l ataca. Nota acestei telegramă mai informează autoritățile centrale asupra agitațiilor din comunele Fundeni și Tudor Vladimirescu, în speranța că acestea nu vor lua un caracter radical așa cum se întâmplă în comunele din județele limitrofe, Tutova, Bacău și mai ales Putna, unde agitațiile și mișcările țăranilor au luat un caracter grav. Telegrama atrage atenția și asupra faptului că „din județul Putna la Nămolosa, se anunță grave turburări”⁴⁵.

⁴³ Telegramă ziarului „Adevărul”, Doc., II, 16 feb/1 martie 1907, Hârlău.

⁴⁴ Telegramă Dlui Cantacuzino, prim-ministru, 16 feb/1 mar. 1907, Iași, f. 4., Doc. II.

⁴⁵ Ion Popescu – Puțuri, acad. Andrei Oțetea (coordonatori), *Documente privind marea răscoală a țăranilor din 1907*, vol. II (*Desfășurarea răscoalei în Moldova*)– „Telegramă Dlui ministru de interne”, 9/22 martie 1907, Tecuci, p. 639.

În telegramă din data de 11/24 martie 1907, adresată atât ministrului de interne cât și primului – ministru, se face apel la trimiterea a încă două batalioane de soldați pentru a bloca atacurile sătenilor din localităților Ghidigeni – Tutova, Adjud – Putna, Sascut – Putna, Călieni – Putna. Telegrama se încheie cu rugămintea expeditorului, prefectului de Tecuci, Ion Angelescu, cu autoritățile centrale ale țării să i-a măsuri de ordine în comunele limitrofe din Putna, unde și autoritatea comunală de la Călieni i-a parte la atacuri: „țărani sunt de capul lor, după cum însumi m-am convins la fața locului”⁴⁶.

Răscoalele din localitățile județului Tecuci i-au ampolare, forțele fiind nevoite să deschidă în unele comune focul. Acest lucru reiese și din telegrama din data de 11/23 martie 1907 adresată Ministerului de justiție. Conform acestei telegrame vreo patru sute de locuitori din comunele Ivești, Torcești, Matca, Bucești și Cudalbi au pătruns în târgul Ivești și au atacat casele administratorului moșiei lui Pavel Balș, distrugând mobilierul, registrele și învoielile moșiei, precum și o serie de prăvălii ce aparțin lui: Marcu Gropăr, Pascal Gropăr, Isdrail Kauser, Avram Goldenberg, Moise Avram, Marcu Gherman, frații Pigman și Iosif Kahane, distrugând și furând mărfuri⁴⁷. Se specifică faptul că nu au avut loc omoruri sau răniri în această localitate. Nota telegrafică mai informează și asupra situației din comuna Negrițești, unde 200 de locuitori din această comună, dar și din comunele Tălpigi și Slobozia Corni au atacat și devastat casele arendașului Niculi Vasilatos. În aceste condiții armata a trecut la operațiuni, făcând uz de arme prin deschiderea focului. În urma acestui lucru locuitorii Irie Robu, Nicolae Bejan, Nicolae Lupan și Constantin Potârniche au fost răniți și ulterior internați în spital. Acțiuni similare s-au produs și la Berheci, unde armata a descărcat focuri asupra locuitorilor din Țepu ce înaintau spre orașul Tecuci, pentru a-l ataca, omorând pe Nicolae Buzenghi și rănind încă trei locuitori. Tot astfel, în după amiaza acelei zile 200 de locuitori din Umbrărești au atacat și devastat casele de pe proprietatea ținută în arendă de Traian Cristescu. În acest caz nu se știe dacă au avut loc omoruri sau răniri deoarece comunicația telefonică a fost întreruptă în această comună.

După aceste atacuri ale țăranilor din comunele prezentate mai sus, acțiunile vor scădea în intensitate, urmând a fi instalată cu aportul generos al armatei starea de ordine, deși, momentele conflictuale și agitațiile vor persista. Acest lucru poate fi dedus din telegramele din data de 14/27 martie 1907 adresate de către prefectul de Tecuci, Glod, ministrului de interne. Din conținutul acestor telegrame reiese faptul că prezența trupelor militare sunt suficiente, nefiind necesar să se formeze campaniei de apărare dintre țărani. De asemenea sunt făcute asigurări cu privire la paza efectuată de către 150 de

⁴⁶ *Ibidem*, Telegramă domnului prim-ministru și ministru de interne, 11/24 martie 1907, Tecuci, p. 639.

⁴⁷ *Ibidem*, Telegramă Ministerului de Justiție, 11/24 martie 1907, Tecuci, pp. 640-641.

soldați asupra locuinței domnului Nestor Cincu, un număr suficient de soldați pentru apărarea imobilului⁴⁸.

Acțiunile țărănești petrecute în acest județ vor continua însă, ajungându-se din nou la momentele de vârf care au culminat cu moartea și rănirea unor țărani. Acest lucru se desprinde din conținutul notei telegrafice din data de 14/27 martie 1907. Informațiile cuprinse aici informează cu privire la mișcările țărănești din zilele de 10 și 11 martie, dar și cele din zilele de 12 și 13 martie 1907. Astfel, conform notei, în ziua de 12 martie, locuitorii din comunele Liești și Bucești, voind să pătrundă în târgul Ivești, spre a continua devastările, au fost împiedicați în cele din urmă de armată care, trăgând focuri, au ucis pe locuitorii Tudorache Damian și Vasile Marin și rănit pe Ion Constantin Lupoae, Dumitru Ciuntu, Necula Cazan și alții. În aceeași zi locuitorii din comuna Călmățui au devastat casele de pe moșia Călmățui, proprietatea Academiei Române. În următoarea zi, 13 martie, locuitorii din satele Brăhășești și Toflea, voind a ataca casele proprietarului Stoica Tujan, din satul Toflea, au fost împiedicați de armată care făcând uz de armă, au rănit pe locuitorii Stoica Neacșu, Spiridon Comănici, C. Ioniță. Tot în aceeași zi, locuitorii din comuna Umbrărești voind a ataca din nou casele de pe moșia lui Negroponte administrată de Traian Cristescu, armata a fost nevoită să tragă focuri omorând un locuitor și rănindu-l pe altul⁴⁹. Din cuprinsul acestei note se poate trage concluzia că situațiile conflictuale din județul Tecuci erau supravegheate, ținute sub control chiar dacă pe alocuri, în momentele mai tensionate s-a ajuns și la deschiderea focurilor. Lucru care s-a soldat, deseori, cu victime în rândul răsculaților. În cele din urmă situația din comunele acestui județ s-a liniștit, deși principalele obiective au rămas în continuare sub paza soldaților. Acest lucru este vizibil și în telegrama adresată prefectului de Tecuci, Glod, de către G. Viclașcu în scopul trimerii de soldați pentru paza acaretelor și recoltelor din magazii⁵⁰.

O telegramă adresată Ministerului de război de către comandantul garnizoanei Tecuci, colonel Stamatopol, datată 17/30 martie 1907, subliniază faptul că un pluton cu 100 oameni sub comanda unui locotenent plecat la Honocea ca urmare a cererii prefectului pentru sporirea forței în acest sector⁵¹.

În următoarea perioadă stările conflictuale de pe cuprinsul județului Tecuci alternează cu momente de liniște completă, acțiunile radicale ale țăranilor răsculați fiind din ce în ce mai izolate. Aceste momente de pendulare între conflict deschis și momentele de acalmie se observă și din cuprinsul telegramelor din zilele de 17/30 martie și 18/31 martie 1907. În telegrama din data de 17/30 martie se precizează că în orașul Tecuci este o liniște completă; „spiritele puțin agitate în unele comune, însă nimic

⁴⁸ *Ibidem*, Telegramă domnului ministru de interne, 14/27 martie 1907, Tecuci, p. 647.

⁴⁹ *Ibidem*, Notă telegrafică trimisă dlui ministru, 14/27 martie 1907, p. 642.

⁵⁰ *Ibidem*, Telegramă Glod, prefect, 17/30 martie 1907, București, p. 644.

⁵¹ *Ibidem*, Telegramă Ministrului de război, 17/30 martie 1907, Tecuci, p. 645.

serios”⁵². Însă, în telegrama din ziua următoare, Atanasie Dumitrescu, un proprietar din comuna Negulești, județul Tecuci, adresează această notă Ministerului de Interne prin care cere să se ia măsuri în această comună împotriva locuitorilor care caută a se revolta, prin trimiterea de trupe militare în localitate⁵³.

Informații cu privire la trecerea trupelor prin anumite localități pentru a înăbuși conflictele iscate de răsculați se desprind și din telegramele trimise ministrului de război de către șefii de gări. Astfel în telegrama din 22 martie/4 aprilie 1907, șeful gării din Tecuci, Petrescu, informează asupra faptului că la ora nouă și cinci dimineața a sosit compania 3 din Regimentul 24 Tecuci, compusă din trei ofițeri și 156 soldați de la Homocea pentru Tecuci⁵⁴.

În documentul telegramei din 22 martie/4 aprilie 1907, adresată ministrului de interne de către inspectorul general administrativ, Dobrovieș, se precizează că spiritele s-au potolit, putându-se trece ulterior la împăciuirea dintre săteni și proprietari. Obiectivul dorit de autorități este acela de a se menține același fel de învoieli cu oarecare ușurări din partea proprietarilor. În notă se mai specifică și faptul că armata de 150 soldați de la conacul lui A. Cincu începe treptat a se retrage⁵⁵.

Informații cu privire la mișcările țărănești din județul Tecuci, se găsesc și la notele informative adresate organelor centrale de către parohiile din localitățile acestui județ. Astfel, în nota informativă din data de 23 martie/5 aprilie 1907, adresată de către parohul C. Pricopescu Sachelvie (protoiereului județului Tecuci), preotul furnizează informații cu privire la numărul țăranilor răsculați din Adjud au plecat spre Tecuci cu scopul de a ajunge la prefectură spre a cere pământ. Țăranii, auzind că la barieră erau așezate câteva tunuri și armată în linie de bătaie, s-au întors înapoi la casele lor. Preotul adaugă că atât în biserică cât și prin sat i-a sfătuit pe locuitori să înceteze ostilitățile pentru a evita posibilele nenorociri. Îndemnurile parohului, conform spuselor sale au dus la liniște în localitatea Țigăneștii Vechi și la evitarea evenimentelor întâmplute cu răscoala din țară⁵⁶.

Astfel de corespondențe între parohiile de pe teritoriul județului Tecuci au fost frecvente, rolul preoților în acest sens fiind unul important în oprirea declanșării de acțiuni țărănești cu caracter violent. Deși acțiuni ale țăranilor răsculați au existat în majoritatea localităților din acest județ, caracterul acestora a fost unul oscilant, cuprinzând atât momente de real conflict soldat cu pagube umane și materiale dar și momente de liniște a sătenilor și de începere a tratativelor de învoieli agricole cu proprietarii și arendașii moșiilor din județ

⁵² *Ibidem*, Telegramă ministrului de interne, Ionel Brătianu, p. 645.

⁵³ *Ibidem*, Telegramă adresată Ministerului de Interne, 18/31 martie 1907, Negulești, p. 645.

⁵⁴ *Ibidem*, Telegramă Dlui ministru de război, 22 martie/4 aprilie 1907, Gara Tecuci, p. 652.

⁵⁵ *Ibidem*, Telegramă Dlui ministru de interne, 22 martie/4 aprilie 1907, Tecuci, p. 653.

⁵⁶ *Ibidem*, Domnule ministru, 23 martie/5 aprilie 1907, București, p. 653.

Din județul Tecuci, mișcările țărănești vor trece și vor izbucni și în județul Covurlui, fiind și aici necesară intervenția armatei, în urma telegramelor și notelor telegrafice trimise autorităților și înăbuși în totalitate acțiunile răsculaților. La începutul răscoalei declanșată în județele din nordul Moldovei, situația din județul Covurlui era una aflată sub control așa cum reiese din telegramele din data e 8/21 martie și respectiv 19/22 martie 1907, adresate Ministrului de Interne de către prefectul județului Covurlui, G.M. Ciuntu. Acesta asigură autoritățile de la București că în toate comunele din acest județ domnește o liniște perfectă, luându-se cele mai severe măsuri pentru ca ordinea publică să nu fie tulburată⁵⁷. Intervenția directă a prefectului județului Galați, G. M. Ciuntu, a stopat greva de la Fabrica de lemne, fostă Goetz, iar toți lucrătorii au reluat lucru.

Prin telegrama din data de 9/22 martie 1907, adresată de către procurorul general Tătaru ministrului de justiție, se specifică faptul că un număr de 200 de locuitori din satele Măstăcani și Chiraftei au pătruns în satul Foltești, unde au devastat casa arendașului Veron. De aici grupul a plecat spre satul Tolica, la proprietatea lui Vincler. Din această notă reiese faptul că în unele localități din județ, țăranii s-au răsculat și au trecut la acțiuni de jaf și devastare a imobilelor proprietarilor. Situațiile conflictuale sunt din ce în ce mai des întâlnite pe raza județului, mulți dintre țăranii răsculați trecând la acțiuni radicale concretizate în omoruri, jefuirea și incendierea caselor proprietarilor și arendașilor. Astfel, 15 locuitori din comuna Fundeanu au trecut în comuna Tg. Drăgușeni, Covurlui. Aceștia au făcut instigații printre rezerviști spre a nu executa ordinul de prezentare la corp, comițând și trei omoruri. În aceste condiții, compania de vânători însoțită de prim-procurorul județului, a plecat spre localitatea Drăgușeni pentru a restabili ordinea⁵⁸.

Stările tensionate din rândul locuitorilor comunelor din județul Covurlui au persistat, dovadă fiind telegramele trimise de către prefectura orașului Galați către ministerul de interne. Astfel, în telegrama din data de 10/23 martie 1907 trimisă de către prefectul județului, G.M. Ciuntu, ministrului de interne, se face cunoscută situația în care primarul comunei Tg. Drăgușeni raportează telefonic că rezerviștii refuză a se supune ordinului de chemare spre a merge la Regimentul Tecuci 24, de unde fac parte, dedându-se la devastări în această comună. Totodată, prefectul îl informează pe ministrul de interne asupra deciziei pe care a luat-o de a trimite două companii de vânători pentru restabilirea ordinei. La Foltești s-au adunat vreo 150 locuitori care au cerut arendașului Veron să întocmească contracte agricole. Locuitorii comunei și arendașul nu au ajuns la o înțelegere, ceea ce atrage după sine nemulțumirile sătenilor care încep să se agite. Cu toate acestea, prefectul informează că a luat cele mai severe măsuri pentru ca ordinea să nu fie tulburată, atât în județ, cât și în Galați. Stările conflictuale

⁵⁷ *Ibidem*, *Telegramă Ministrului de Interne*, 8/21 martie 1907, Galați, p. 741.

⁵⁸ *Ibidem*, *Telegramă către ministrul de interne*, 10/23 martie 1907, Galați, p. 742.

din județ iau amploare, astfel încât și în localitatea Vameș, dar și în localitățile învecinate locuitorii s-au răsculat fiind imperios necesară intervenția forței armate care nu întârzie să își facă apariția⁵⁹.

Situația din județ a devenit agitată, deoarece țăranii răsculați vin în localitățile din acest județ și din comunele din județele învecinate, ceea ce face ca vigilența autorităților județene să sporească pentru a calma spiritele. Astfel, tot într-o telegramă adresată ministrului de interne de către prefectura județului Covurlui este prezentat un raport asupra situației din județ. În notă este prezentat faptul că prim-procurorul județului face o anchetă în comuna Drăgușeni cu privire la incidentele petrecute aici și soldate de deschiderea focurilor asupra răzvrătiților veniți din localitatea Fundeanu, județul Tutova. Deși forțele armate au deschis focul, acest lucru nu a cauzat victime în rândul răsculaților. Imediat s-au format vreo 700 de rezerviști și trimiși în trenuri speciale spre Tecuci. În nota prefectului se mai menționează faptul că în Galați barierele sunt păzite de trupe, în timp ce cartierele suspecte sunt patruate⁶⁰.

În telegrama din 12/25 martie 1907 adresată ziarului „Țara” este prezentată situația orașului Galați, reședința județului Covurlui, de la acel moment. Astfel în nota telegrafică se precizează faptul că orașul a fost ocupat militarmente în sensul că a sporit numărul forțelor de ordine pentru a apăra orașul de răsculați. Locurile publice au fost închise, la prefectură fiind cantonată o campanie de vânători însărcinată cu paza acestei instituții. Armata deschide focul împotriva țăranilor răsculați din localitatea Lozoveni, acțiune ce s-a soldat cu cincisprezece morți și numeroși răniți. În această conjunctură se produc și mici ciocniri între poliție și armată. Cadavrele victimelor au fost supuse expertizei medicale și în urma autopsiei făcute acestea au fost date familiilor lor pentru a fi înmormântate dar fără procesiune. Autoritățile au temeri de noi incidente, mai ales că locuința arendașului moșiei Mânjina a fost devastată de răsculați. În acest timp în comuna Lozoveni, țăranii răsculați de aici, uniți cu aceia din localitățile Gănești și Cavadinești, au pus stăpânire pe primărie. Principatul lor deziderat fiind acela cu referire la cererile de pământ. Un lucru alarmant în această perioadă este acela că din toate comunele autoritățile locale cer intervenția armatei pentru a opri valurile de răsculați. În Galați, barierele orașului sunt sub pază militară, accesul fiind interzis. De asemenea sunt închise toate magazinele de depozitare ale orașului, semnalându-se pagube mari în domeniul comercial, agențiile de vapoare refuzând eliberarea mărfurilor⁶¹.

Această situație gravă petrecută atât în Galați, cât și în localitățile din județ este prezentată și în conținutul notei telegrafice din data de 12/25 martie 1907 trimise ziarului „Universul”. Informațiile din această notă aduc

⁵⁹ *Ibidem*, „Telegramă din data de 10/23 martie” 1907, Negulești, p. 743.

⁶⁰ *Ibidem*, Telegramă adresată ministrului de interne, 11/24 martie 1907”, Galați, p. 743.

⁶¹ *Ibidem*, Telegramă ziarului „Țara”, 12/25 martie 1907, pp. 745-746.

completări cu privire la instigatorul revoltei din comuna Lozoveni care, conform martorilor, ar fi fost în persoana muncitorului Arsenie Grosu, acesta fiind ulterior arestat. Pe lângă cei cincisprezece morți și cei răniți grav și internați în spital, mai sunt și alții douăzeci răniți ușor care au fugit în urma intervenției în forță a armatei. Situația din comune este una alarmantă, deoarece, conform notei, localitățile cer la fiecare cinci minute ajutor militar. În Galați se precizează că agențiile vapoarelor au primit ordine să nu elibereze mărfurile până când costul acestora nu este achitat, în timp ce comerțul stagnează iar băncile comerciale, de asemenea, nu au efectuat în această perioadă operațiuni⁶².

Acțiunile de devastare ale țăranilor continuă în această perioadă, locuitorii satului Măstăcani năvălind în satul Foltești din județul Covurlui. Aici ei au devastat casa proprietarului Veron, însă intervenția armată a făcut ca răsculații să se retragă.

În următoarele note telegrafice rapoartele întocmite de prefectul de Covurlui și trimise ministrului de interne îl asigură pe acesta din urmă că situația din județ este una de liniște și aflată sub control. Ordinea este restabilită în această perioadă atât în Galați cât și în localitățile din județ, vizita prefectului în comuna Piscu și satul Vameș, confirmând această stare de ordine. În urma acțiunilor întreprinse de țăranii răsculați din diferite localități ale județului, autoritățile au procedat la efectuarea de arestări în rândul acestora. La prefectura orașului Galați, sunt reluate negocierile dintre săteni și proprietari sau arendașii acestora cu privire la întocmirea unor noi contracte de învoielii agricole⁶³.

Informațiile interesante cu privire la asumarea responsabilităților în cadrul demarării operațiunilor de înăbușire a acțiunilor țăranilor răsculați, se pot desprinde și din telegrama din data de 15/28 martie 1907 trimisă prefectului de Covurlui, I.C. Atanasiu, ministrului de interne, I.C. Brătianu. Prefectul de Covurlui îl informează pe ministrul de interne că este nemulțumit de depășirea atribuțiilor colonelului Deșliu, comandantul Regimentului Siret nr. 11, numit comandant militar al județului Covurlui, deoarece la întoarcerea sa din vizita întreprinsă în comuna Piscu l-a găsit pe colonel instalat în prefectura județului. În încheierea notei, prefectul cere ministrului de interne, să ia măsuri în acest sens, în caz contrar, acesta depunându-și demisia sa irevocabilă⁶⁴.

Această situație controversată prezentată mai sus este detaliată și în mare măsură lămurită în nota din 16/29 martie 1907 trimisă Ministrului de Război de către generalul de divizie-adjutant, Vartiade, comandantul Corpului II Armată. În această notă informativă generalul precizează că a ordonat comandanților de divizii să numească comandanții militari ai județelor. În conformitate cu această dispoziție, în județul Covurlui a fost

⁶² *Ibidem*, Telegramă ziarului „Universul”, pp. 746-747.

⁶³ *Ibidem*, Telegramă către ministrul de interne”, 15/28 martie 1907, Galați, p. 750.

⁶⁴ *Ibidem*, Telegramă către ministrul de interne”, 15/28 martie 1907, Galați, p. 750.

numit colonelul Deșliu, comandantul Regimentului Siret nr. 11. După primirea ordinului, colonelul Deșliu a plecat la prefectură și a cerut o cameră unde se afla instalat telefonul cu care să poată comunica și ordona trupelor din județ mijloacele cele mai energice pentru reprimarea răscoalei. În aceste împrejurări, prefectul nefiind în localitate, ci, dus în județ însoțit de o sută de oameni și doi ofițeri, colonelul Deșliu a comunicat direct ofițerilor și primarilor ordinele primite de la generalul Vartiade. La sosire, prefectul județului își arată nemulțumirea față de general cu privire la deciziile colonelului și înaintând către ministrul de interne nota mai sus menționată. În aceste condiții, generalul Vartiade îl roagă pe prefect să renunțe la susceptibilitate, deoarece serviciile aduse de armată sunt energice în dorința fermă de obținere a liniștii în interesul general. Din această notă înaintată ministrului de război rezidă neconcordanța dintre autoritățile județene și forțele de ordine (în acest caz trupele militare), lipsa de unitate a acțiunilor pentru stoparea situațiilor conflictuale. Acest lucru a făcut posibil ca acțiunile țăranilor răsculați din județul Covurlui să ia amploare, deși în majoritatea lor aceste acțiuni au fost stopate⁶⁵.

Stările conflictuale din localitățile județului Covurlui precum și cele din orașul Galați sunt calmate în mare parte, autoritățile trecând la investigarea acțiunilor întreprinse de țăranii răsculați și operând arestării în rândul manifestanților. Acest lucru este observabil și într-o altă telegramă trimisă de către prefectul de Covurlui ministrului de Interne și Război, din data de 17/30 martie 1907. Prin aceasta, prefectul face cunoscută autorităților ministeriale reluarea învoielilor agricole cu țăranii din comunele Foltești, Maicani, Vlădești, Oancea și Rogojeni. Măsurile de ordine, sunt păstrate și în diferite părți ale județului prin prezența detașamentelor militare. În această telegramă, prefectul asigură autoritățile ministeriale că județul Covurlui se poate considera complet pacificat, afară de întâmplări neprevăzute. Prefectul concluzionează că această stare de liniște și ordine din județ se datorează atât proprietarilor și arendașilor covurluieni care au răspuns la apelul prefectului largile concesiuni făcute țăranilor, cât și „firei blânde și cererilor modeste ale țăranilor covurluieni”⁶⁶.

Menținerea ordinii în județ reiese și din telegrama trimisă de colonelul Deșliu, comandantul Regimentului Siret nr. 11, Ministerul de Război în data de 17/30 martie 1907 prin care se informează că un detașament de 150 oameni și 2 ofițeri au plecat cu trenurile 1 și 15 în gara Cireșu, pentru a ajunge în comunele Ulmu, Jugăreni și Rușeți⁶⁷. Concentrare de trupe în orașul Galați este vizibilă și în nota telegrafică din data de 17/30 martie 1907 adresată Ministrului de Război de către contra – amiralul Koslinsk, prin care cere imperios ca garnizoana aflată în Tulcea să pornească spre Galați pentru a menține starea de ordine din acest oraș.

⁶⁵ *Ibidem*, *Ministrul de Război*, 16/29 martie 1907, pp. 751-752.

⁶⁶ *Ibidem*, *Telegramă – Ministrului de Interne și Război*, 17/30 martie 1907, pp. 752-753.

⁶⁷ *Ibidem*, *Telegramă Ministrului de Război*, p. 753.

Revenind la situația conflictuală prezentată în paginile de mai sus cu privire la controversa iscată între prefectul județului Covurlui, I. C. Atanasiu și comandantul militar al județului, colonelul Deșliu, în telegrama din 17/30 martie 1907 adresată ministrului de interne, I.I.C. Brătianu, de către ministrul de război, generalul Al. Averescu, se face următoarea analiză a lucrurilor și anume aceea conform căreia ministrul de război îi solicită ministrului de interne să nu înceapă cercetările în acest caz, nefiind momentul necesar chiar dacă s-ar întâmpla ca, pe alocurea, mijloacele întrebuintate de colonelul Deșliu să fie unele prea energice. În continuarea notei, generalul îl asigură pe ministru de interne că aceste responsabilități se vor stabili atunci când lucrurile vor intra în normal⁶⁸.

Din raportul făcut la data de 4/7 iunie 1907 de către procurorul general, A. Massini, și înaintat ministrului de justiție reiese faptul că după înăbușirea răscoalei în țară și implicit și în județul Covurlui, s-a trecut prompt la măsuri drastice împotriva celor răsculați. Aceste măsuri s-au concretizat în procese ale celor răzvrățiți în urma pagubelor pe care aceștia le-au provocat în timpul răscoalei. În acest raport procurorul-general îi cere ministrului justiției să binevoiască a încuviința o sesiune extraordinară pentru judecarea diferitelor delictе comise pe parcursul acestei perioade, cu specificarea că devastările în masă comise de țărani răsculați s-au produs cu precădere în comunele Măstăcani, Drăgușeni, Rogojeni, Bujor și Slobozia Conachi⁶⁹.

Aceste organizări de procese ale autoritățile poate fi dedus și din jurnalul din data de 5/18 iunie 1907. Din conținutul jurnalului reies informații cu privire la organizarea unei ședințe în aceea zi, în care Consiliul miniștrilor a luat în dezbateră referatul ministrului justiției, prin care acesta propune a se forma o sesiune extraordinară la curtea cu jurați, din județul Covurlui, cu începere din data de 25 iunie. Dispozițiile acestui jurnal vor fi duse la îndeplinire numai în cazul în care ministrul justiției va obține înalta aprobare a regelui Carol I⁷⁰.

Înăbușirea răscoalelor țărănești de pe întreg teritoriul Moldovei, dar și din întreaga țară a fost promptă și deosebit de sângeroasă. Represiunea, de o neobișnuită asprime, a fost realizată cu acordul celor două partide politice de guvernământ. Destabilizarea internă putea să aibă repercusiuni grave; putea deschide, totodată apetiturile imperialiste ale marilor puteri limitrofe. Rezultatul general al represiunii s-a soldat cu mii de victime, la care s-au adăugat zeci de mii de arestați, urmăriți și judecați, pentru participare directă sau adeziune la răscoală. Arestări au fost efectuate și în rândul

⁶⁸ *Ibidem*, Notă informativă, din data de 17/30 martie 1907, Arh. I.S. I.S.P., fond 52, dos. 4824, f. 141, p. 754.

⁶⁹ *Ibidem*, Raport din data de 4/17 iunie 1907, Galați, Arh. St. Buc., Min. Just., p. 768-769.

⁷⁰ *Ibidem*, Jurnal, 5/18 iunie, București, Arh. St. Buc., fond. Min. Just., dos. 209/1907, 142, p. 768.

muncitorilor, intelectualilor și soldaților care au fost alături de „robii albi ai brazdei negre”, cum i-a numit N. Iorga pe țărani⁷¹.

Întreaga societate românească a fost zguduită dar și reacția autorităților a fost una pe măsură. Răscoala a grăbit adoptarea legislației în domeniul agrar, aflată în studiu sau în stare de proiect, întregind-o și completând-o cu noi măsuri, care au pregătit soluțiile mai radicale de mai târziu. Răscoala din 1907 a lăsat urme adânci în conștiința societății românești, stimulând dezbaterile în legătură cu modalitățile de rezolvare a problemei agrare.

4. Ecouri ale răscoalei din 1907 în presa gălățeană

Presa gălățeană a anului 1907 este reprezentată de organe ale partidului conservator, aflat în plină guvernare în momentul izbucnirii răscoalelor țărănești, ale opoziției liberale și de două ziare „independente” ce susțineau tot interesele partidelor politice de la care primeau de obicei fonduri, ajungându-se astfel, după cum remarca Lenin, la „colaborări monstruoase” sau „conviețuiri anormale”⁷². Nu exista la Galați în această vreme niciun ziar muncitoresc, cu toate că portul dunărean era în acel an cel mai puternic centru muncitoresc din țară.

Nu este deloc întâmplător faptul că presa gălățeană dă o deosebită atenție evenimentelor din 1907, căci atât pentru cercurile conservatoare, cât și pentru cele liberale, exista temerea manifestată, la 10 martie 1907, chiar de D.A. Sturdza, șeful partidului liberal, ca nu cumva să se revolte muncitorii din port și întreaga activitate economică să fie paralizată, producându-se, astfel, pagube mult mai mari decât cele pricinuite de răscoala țăranilor. Nu lipsesc deformări silite sau declarații demagogice, clasică, în acest sens, fiind atitudinea presei liberale, care în perioada de opoziție va condamna măsurile de represiune ale guvernului pentru ca după 13 martie 1907, când liberalii formează noul guvern, să găsească justificări pentru sângeroasa represiune, scriind: „a trebuit să tragă cu pușca și chiar cu tunul. Și guvernul liberal a făcut-o...Și bine a făcut guvernul”⁷³.

Dintre toate problemele legate de răscoalele țărănești o atenție mare se dă, de întreaga presă gălățeană, analizării cauzelor acestora, în speranța că se vor putea găsi soluțiile cele mai fericite pentru îndreptarea răului, ca să se domolească pentru totdeauna „nemulțumirile drepte ale poporului”, după cum se exprimă „Tribuna liberală”⁷⁴. Conform publicației partidului conservator, „Galați”, cauzele izbucnirii răscoalelor trebuie căutate în acțiunile partidului liberal care „tinde să devină partid socialist”⁷⁵. Răscoalele au izbucnit din dorința maselor țărănești de a scăpa de nedreptatea stare

⁷¹ *Istoria românilor*, vol. VIII, tom. II, Ed. Enciclopedică, București, 2003, p. 101.

⁷² Paul Păltănea, *Presa gălățeană și răscoalele țărănești din 1907*, extras din culegerea „Studii și articole de istorie”, vol. IX, București, 1967, p. 139.

⁷³ *Ibidem*, p. 140.

⁷⁴ „Tribuna liberală”, nr. 1574, 8 martie 1907.

⁷⁵ „Galați”, nr. 66, 24 martie 1907.

social-economică în care viețuiau. Este un lucru cunoscut că liberalii și nici chiar „generoșii”, după intrarea în partidul liberal, n-au făcut propagandă revoluționară printre țărani. De altfel, chiar în perioada de activitate în P.S.M.D.R.⁷⁶ au avut atitudini reformiste în problema agrară, însă fără de ecou la sate cu care aveau slabe legături. Astfel, I. C. Atanasiu, socotit de conservatori principalul agitator al maselor din fostul județ Covurlui, era în realitate un susținător al folosirii mijloacelor legale de luptă și de părăsire a căii revoluționare.

Dar cum numărul acestor „generoși” nu era prea mare, I. C. Atanasiu îl aprecia cam la 30-50 de persoane în toată țara, propaganda lor nu putea fi eficientă. De aceea, ziarul „Galați” mai adaugă un alt „instigator”, pe Spiru Haret, fruntaș de seamă al curentului poporanist și membru marcant al partidului liberal în vremea răscoalelor țărănești. Este drept că Spiru Haret s-a preocupat, cel puțin teoretic, de rezolvarea unor probleme țărănești, pe care le-a analizat, în 1905, în lucrarea intitulată *Chestia țărănească*⁷⁷, fără a fi menționat vreodată o rezolvare a lor în spiritul intereselor țărănimii. Pentru a convinge opinia publică de complicitatea lui Spiru Haret la izbucnirea răscoalelor, conservatorii îi mai atribuiau intenția de a fi încercat să absolve de orice vinovăție pe învățătorii și preoții participanți la răscoale, intenție ce nu corespunde deloc cu atitudinea ministrului Spiru Haret care cerea drastice măsuri de pedepsire a învățătorilor și a preoților participanți la răscoale. De aceea, se poate afirma cu certitudine că nici în județul Covurlui teoriile liberale ale lui Spiru Haret n-au avut niciun fel de înfrânare asupra maselor de țărani exploatați, care nu-și puteau sprijini revendicările pe un sistem economic, politic și social întru totul dependent de marea proprietate. Presa conservatoare gălățeană încearcă să apere un sistem reacționar, învechit, care n-a urmărit decât „exproprierea marelor mase populare de pământul lor, de mijloacele lor de subzistență, și de instrumentele lor de muncă”⁷⁸.

Ziarele liberale, și mai ales „Tribuna liberală”, se preocupă în mod special de cauzele răscoalelor, prezentate, cum era și firesc, cu destule denaturări, dar, spre deosebire de oficioasele conservatoare cuprinde și sesizarea adevăratelor determinante: lipsa de pământ, starea de mizerie a țaranului român și cumplita exploatare a proprietarului sau arendașului. Prezentarea acestor crude realități, nu era făcută pentru a apărea cauza țărănimii, ci din simple considerente demagogice, pe primul plan situându-se ideea instigației, a pregătirii răscoalelor și chiar a existenței unui plan de desfășurare a răscoalelor. Autorii instigațiilor sunt considerați, de gazeta literală, socialiștii din preajma lui C. Racovski „adevărați autori ai îmbolnăvirii societății noastre” care au găsit „teren favorabil de plasare a

⁷⁶ „Tinerii generoși” au reprezentat grupul de socialiști care trec la partidul radical organizat de G. Panu.

⁷⁷ Paul Păltănea, *op. cit.*, p. 141.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 142.

ideilor lor bolnăvicioase în mizeria țăranului și muncitorului român”⁷⁹. Alteori se precizează că „acești instigatori se prezentau sub numele de studenți”⁸⁰, fără a fi însă identificați [monstre de istoriografie comunistă].

Relațiile sociale de la începutul secolului al XX-lea scoteau însă în evidență adevăratele cauze ale răscoalelor, pe care nici chiar „Tribuna liberală” nu le putea nega, fiind obligată să admită că acestea au izbucnit „din cauza unei inegalități sociale și politice”⁸¹ și de aceea „țăranul român se revoltă... deopotrivă în contra celui care-l exploatează, cât și contra acelor care compun pătura diriguitoare a acestei țări, „care n-au făcut nimic pentru ei și i-au lăsat în prada mizeriei și în voia întunericului”⁸².

Într-adevăr, în fostul județ Covurlui, procesul de deposedare de pământ a țăranimii, de către marii proprietari, a luat proporții mari, deoarece aceștia erau interesați în dezvoltarea producției de marfă cerealieră. Orașul Galați, al cărui trafic portuar crescuse în mod simțitor la începutul secolului al XX-lea, le oferea marilor proprietari excelente condiții de desfacere a produselor, fapt care îi îndemna să accentueze exploatarea maselor țărănești. După reforma agrară din 1864, fostul județ Covurlui avea un număr relativ mare de gospodării răzășești, pentru ca în anul 1905 numărul acestora să crească. Locuitorii satelor Oasele arătau într-o petiție, din 13 februarie 1907, că în sat erau 115 familiști care nu aveau nici o palmă de pământ, în timp ce proprietarii și arendașii aveau toate moșiile din împrejurări și, din această cauză, se spune în încheiere „vitele noastre sunt amenințate de foame, iar noi fără pământ, suntem deznădăjduiți, căci neavând unde ara, nu am avea nici cu ce plăti, nici cu ce să trăim”⁸³. La această sistematică deposedare de pământ se mai adaugă și starea de mizerie a țăranului, care în Covurlui, mânca, de obicei, după cum arăta un medic „mămăligă, usturoi și ceapă”⁸⁴.

Procesul de pauperizare a maselor țărănești este completat cu acțiunile nemilosului aparat administrativ și polițienesc care comitea tot felul de abuzuri cu prilejul strângerii apăsătoarelor dări impuse țăranilor. Toate acestea au creat o stare de nemulțumire generală în mase și cu toate încercările, mai ales conservatoriste, de a o risipi cu lozinci liniștitoare, ca aceea că „săteni nu stau așa de rău”⁸⁵, se constată în anii premergători răscoalelor din 1907, o largă agitație a țăranilor din Covurlui, ca și din întreaga țară, pentru a lua în stăpânire moșiile statului sau pentru a obliga statul să cumpere unele moșii particulare spre a fi împărțite țăranilor, fără de niciun fel de despăgubire.

⁷⁹ „Tribuna liberală”, nr. 1580, 23 martie 1907.

⁸⁰ *Ibidem*, nr. 1580, 23 martie 1907.

⁸¹ *Ibidem*, nr. 1576, 14 martie 1907.

⁸² *Ibidem*, nr. 1588, 10 aprilie 1907.

⁸³ „Galați”, nr. 207, 21 septembrie 1907.

⁸⁴ Paul Păltănea, *op. cit.*, p. 144.

⁸⁵ *Ibidem*, pp. 145-146.

Ocupându-se de analizarea cauzelor răscoalelor din județul Covurlui, „Tribuna liberală”, cu toate că socotea că nu poate fi vorba de cauze specifice unui județ, acuză pe prefectul conservator Grigore Ciuntu ca singurul răspunzător de „scenele triste din județ și tragedia din centrul orașului”⁸⁶.

Cu toate dorințele liberalilor de a scoate în evidență greșelile conservatorilor, totuși se observă că se evită să se formeze ideea existenței unor răscoale țărănești înainte de 1907, fiindcă ea ar fi constituit dovada unei crize a sistemului burghez, ceea ce nu convenea nici chiar liberalilor. La 6 martie se știa la Galați că revoltele cuprinseseră cu desăvârșire județul Iași, unde se petrecuseră și scene sângeroase, iar județele Botoșani și Vaslui erau și ele în plină agitație. Sprijinul pe care muncitorii de la Atelierele C.F.R. Pașcani îl dau țăranilor răsculați, pentru eliberarea celor 14 țărani arestați, găsește ecou și în presa gălățeană. Măcelul petrecut la 5 martie, la Botoșani, ca și cel de la Galați, din 11 martie, prilejuiesc presei liberale de a protesta împotriva barbariilor comise de guvern. Aceste atacuri dezlănțuite împotriva guvernului nu porneau dintr-un sentiment de umanitate și de legitimă condamnare a crimei, ci din meschine interese de partid. Cu titluri răsunătoare, „Iarăși s-a vărsat sânge”,⁸⁷ „Asasinii împuşcă pe țărani”⁸⁸, „Tribuna liberală” face un rechizitoriu al tuturor crimelor guvernului conservator, începând cu asasinele comandate în anul 1888, de generalul Lahovary, în județele Ilfov, Ialomița, Buzău, în 1894 cu ocazia răscoalelor împotriva legii maximului, când au fost asasinați țărani din județele Tutova, Bacău. La 1899, din ordinul guvernului Cantacuzino, sunt uciși țărani și muncitori în gara Slatina⁸⁹.

Represiunea sângeroasă de la Galați, ordonată tot de guvernul conservator, este descrisă cu destule amănunte, făcându-se și mențiunea că „trebuie să recunoaștem că locuitorii n-au făcut nici o devastare nicăieri, și sunt false toate știrile senzaționale publicate de ziare cu privire la devastări și turburări”⁹⁰. Conservatorii gălățeni nu vor rămâne indiferenți la acuzațiile liberale și vor căuta să se disculpe, susținând că lumea este de acord ca ordinea trebuie să fie restabilită cu orice preț, și cât mai repede posibil, căci altfel, conform publicației „Galați”, s-ar fi produs cu siguranță intervenția unor puteri străine. Justificarea este una ieftină, deoarece reprimarea răscoalelor făcută de către burghezia și moștenirea română a fost tot atât de categorică, ca și cea pe care ar fi organizat-o guvernul austriac și cu toate acestea apar semne că Austria și Rusia nu au stat departe.

Izbucnirea unor noi răscoale țărănești în Muntenia, în județele Olt, Teleorman, Argeș, la finele lui iunie 1907, după sălbatica reprimare din martie, constituie o dovadă în plus a grelei exploatare la care erau supuse masele țărănești. Noile răscoale, pentru a căror înăbușire guvernului care a

⁸⁶ *Ibidem*, pp. 146.

⁸⁷ „Tribuna liberală”, nr. 1574, 8 martie 1907.

⁸⁸ *Ibidem*, nr. 1575, 11 martie 1907.

⁸⁹ Revista „Studii” (de istorie), Editura Academiei, 1953/1, p. 108.

⁹⁰ *Ibidem*, p. 131.

făgăduit țăranilor marea cu sarea, ei și comportării neomenoase a proprietarilor și arendașilor care s-au năpustit cu o furie nebănuită asupra țăranilor, spre a se răzbuna pentru pagubele pricinuite. De altfel, asemenea răscoale le vom întâlni și în Covurlui, ca și în alte județe ale Moldovei, unde țăranii din Foltești și Măstăcani, nemulțumiți de învoielile stabilite de arendașul Veron, au cuprins moșia acestuia, arând-o cu plugurile. Atitudinea nu este una izolată, prin unele părți ale județului țăranii se înarmau procurându-și revolvere, puști și cuțite. La Braniștea, Independența, ca și în alte localități, țăranii se organizau „pentru noi dezordini”⁹¹, iar cei din comuna Siliștea au dat foc șurelor de paie de pe moșia proprietarului și l-au amenințat cu distrugerea conacului. Principalul organ de represiune a fost armata care, cu toate șovăielile și actele de nesupunere manifestate de numeroși soldați țărani, activi și rezerviști, și-a îndeplinit cu prisosință rolul pentru care fusese creată: apărarea societății românești bazate pe proprietățile moșierimii. În consens cu întreaga presă, gazetele gălățene laudă și ele „forța disciplinatei noastre armate, care a dat dovezi de o abnegație nemărginită, aducându-ne o rază de mângâiere în cursul tristelor evenimente”⁹².

Aceleași elogii îi sunt aduse și generalului Al. Averescu, pentru îmbunătățirile aduse sistemului de represiune și pentru masivele mobilizări de trupe ce le-a făcut încă din primele zile, când a preluat conducerea Ministrului de Război. Disponând de un puternic aparat represiv, burghezia și moșierimea au reușit să înăbușe răscoalele, dar n-au putut să înlăture din discuția opiniei publice problema țărănească, căreia, împotriva voinței lor, trebuiau să-i dea totuși o rezolvare. Cercurile socialiste și presa muncitorească au dezbătut, în repetate rânduri chiar și înainte de izbucnirea răscoalelor din 1907, problema agrară, arătând drepturile țăranilor asupra pământurilor moșierești.

Literatura burghezo-moșierească a „chestiunii țărănești, cum o intitula istoriografia marxistă”, apărută după reprimarea răscoalelor, păstrează în general același caracter de apărare a pozițiilor proprii fiecărei pături sociale. Exceptând marea moșierime, care nu admitea nici un fel de concesiuni față de revendicările țărănești, celelalte pături sociale au manifestat atitudini mai mult sau mai puțin conciliante, rămase, bineînțeles, în stadiul ipotezelor.

Pentru conservatorii gălățeni, votul universal era „ceva foarte îndepărtat și care desigur n-ar îmbogăți țăranii și nu i-ar face mai sănătoși”, lucru în mare corect datorită retardării și analfabetismului spațiului rural românesc spre deosebire de cei care adoptaseră votul universal⁹³.

În ceea ce privește exproprierea marii proprietăți, conservatorii susțineau că desființarea proprietății, ca urmare a împrumutării țăranilor,

⁹¹ „Galați”, nr. 230, 18 octombrie 1907.

⁹² *Ibidem*, nr. 143, 1 iulie 1907.

⁹³ Paul Păltănea, *op. cit.*, p. 151.

ar fi o mare nenorocire, care ar duce în scurtă vreme la pierirea țării. Nu neapărat la pierderea teritorială ci la una economică, resimțită acut după Primul Război Mondial, și datorită reformei agrare. Refractari cu totul față de propunerile liberale, născute mai ales din tendința de a câștiga simpatia țăranilor, conservatorii propun și ei un set de reforme ce privesc reorganizarea vieții administrative, indivizibilitatea micii proprietăți, combaterea beției etc. Opoziția care o făceau conservatorii proiectelor liberale obligă pe oficiosul gălățean, „Tribuna liberală”, să precizeze, în legătură cu viitoarea împrumutarea a țăranilor că „nu e vorba să răpim averile cuiva, ci de a face doar îmbunătățire a situației săteanului, care astfel va avea mai multă energie fizică.... spre a-și întrebuința toate forțele pentru a produce⁹⁴.

Și celelalte propuneri ale manifestului liberal din martie sunt discutate de presa gălățeană. Legea tocmelilor agricole era propusă cu intenția de a înlătura caracterul confuz și abuziv al multora din contractele încheiate între proprietari sau arendași și țărani. Într-adevăr, țăranul era înșelat la măsurarea pământului, la dijmuit, împovărat cu tot felul de obligații și pe deasupra cu numeroase plocoane și rușfeturi.

Conservatorii au elaborat și ei un proiect al legii invoielilor agricole, deosebit de mult de cel al liberalilor, dar după îndelungate discuții s-a ajuns la un compromis, care nu aducea nici un fel de îmbunătățire situației țăranilor. Cu toate că, în special presa conservatoare susținea, cu ocazia proceselor țărănești, să se acorde pedepse cât mai mari celor socotiți vinovați de izbucnirea răscoalelor, este tot mai puternic curentul opiniei publice care determină guvernul liberal să acorde o amnistie. Cercetarea modului în care au fost comentate, în presa gălățeană, liberală și conservatoare, răscoalele țărănești din 1907 scoate în evidență caracterizarea făcută de Lenin presei capitaliste care nu este altceva decât „un instrument de înșelare și prostire a maselor de oameni ai muncii”⁹⁵.

Evenimentele anului 1907 au stimulat puternic dezbaterile problemei agrare de către cele mai diferite cercuri și curente politico-ideologice. Luptele țăranimii moldovene, în special a aceleia tecucene și covurluiene, din primăvara anului 1907, au cunoscut o rezonanță deosebită, lăsând urme puternice în conștiința societății românești, alăturându-se celor mai puternice răscoale țărănești și din alte zone ale țării. Numeroase publicații locale ale vremii cum sunt „Galații”, „Vocea Covurluiului”, „Tribuna liberală”, „Votul universal” și altele de acest gen, tratează pe larg aceste mișcări țărănești din județele Tecuci și Covurlui dar și din județele învecinate. De asemenea, o serie de cercetători de seamă din acea vreme s-au aplecat asupra studierii acestor ridicări la luptă a țăranimii din aceste două județe. Printre aceștia, de mare folos ne-au fost la redactarea lucrării de față, prin

⁹⁴ „Tribuna liberală”, nr. 1589, 11 martie 1907.

⁹⁵ Paul Păltănea, *op. cit.*, p. 153.

importanța și bogăția datelor furnizate cu privire la aspectele locale ale mișcărilor țărănești, lucrările istoricului gălățean Paul Păltănea.

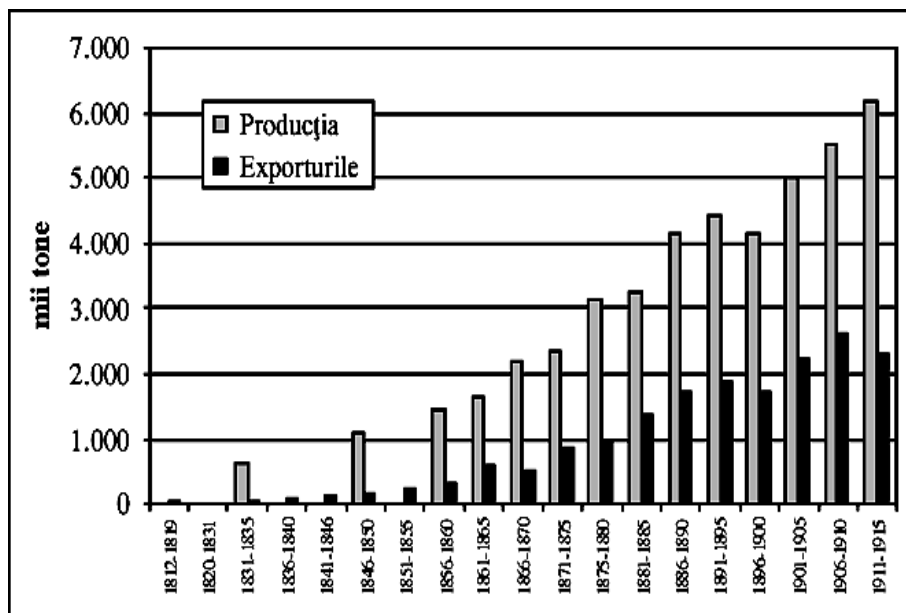
Teama autorităților române ca revoltele să nu cuprindă și orașul Galați a fost întemeiată. Portul Galați a fost unul dintre cele mai importate centre ale comerțului exterior al României. În cazul unei revolte puternice, în preajma portului, ar fi fost afectată semnificativ navigația și procesele de încărcare și descărcare a vaselor. În anul 1905 navigația în apele României a fost reprezentată de transportul cerealelor, 70,91 %, și de 77,03 % în anul 1906. Acest lucru reprezenta, în anul 1906, 4.309.559 tone dintr-un total al României de 5.594.397 tone, prin Galați exportându-se aproximativ 15 % din totalul României⁹⁶. Iar probleme cauzate de o revoltă a principalei mâini de muncă ar fi cauzat probleme semnificative bugetului României și implicit repercusiuni din partea importatorilor. Și cu siguranță o creștere a tarifului importului românesc. De altfel acest lucru nu a avut loc, în 1907 și 1908 România a plătit 592 respectiv 435 lei pentru o tonă de marfă importată, spre deosebire de anul 1906 în care s-au plătit 669 lei pentru o tonă⁹⁷.

După sânge și idei revoluționare, lumea satului românesc a revenit la normal căutând să-și ducă traiul de pe o zi pe altă și să mulțumească pe cât se poate cerințele marilor proprietari. Cauzele reformei agrare mult așteptate s-au văzut în perioada interbelică. Iar cererile de pământ soluționate în acest răstimp de pace dintre două războaie nu au făcut decât rău întregii societăți. Cultivarea primitivă a pământului pe loturi mici nu a mai dat randamentul și productivitatea marilor proprietari și implicit a adâncit decalajul lumii rurale românești față de cele care acum scădeau simțitor importurile din perimetrul gurilor Dunării. Așa că se poate spune că în concluzie Vechiul Regat nu avea nevoie neapărat de o reformă agrară ci de una: educațională, legislativă și de stabilitate demografică. Pentru că sistemul agricol impus în România secolului al XIX-lea a fost cel mai important bun capital avut vreodată de România și care a făcut din Dunărea maritimă un tărâm al făgăduinței și prosperității economice. Așa că rivalitatea vamală cu Austria vecină și cea cerealieră cu Rusia țaristă nu au putut conduce decât la intrigii care să dea impresia unei intervenții străine.

⁹⁶ C. Ardeleanu, *op. cit.*, p. 18.

⁹⁷ *Ibidem*, p. 21.

Exporturile în raport cu producția de cereale în
Principate / România, în secolul al XIX-lea⁹⁸



Bibliografie

- „Tribuna liberală”, nr. 1574, 8 martie 1907.
 „Galați”, nr. 66, 24 martie 1907.
 Revista „Studii” (de istorie), Editura Academiei, 1953/1.
Istoria românilor, vol. VII, tom. I și tom II, Editura Enciclopedică, București, 2003.
 xxx, *Marea răscoală a țăranilor din 1907*, București, Editura Politică, 1967.
 Agrigoroaie, Ioan (coordonator); *1907 în perspectivă istorică*, Editura Junimea, Iași, 1987.
 Ardeleanu, Constantin; *Comerțul exterior și navigația prin gurile Dunării. Serii statistice (1901-1914)*, Galați University Press, Galați, 2008.
 Murgescu, Bogdan; *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Editura Polirom, București, 2010.
 Oțelea, Andrei; Popescu-Puțuri, I (coordonatori); *Documente privind marea răscoală a țăranilor din 1907*, vol. I și II, Editura Academiei, București, 1977 și 1983.
 Păltănea, Paul; *Presa gălățeană și răscoalele țărănești din 1907*, extras din culegerea „Studii și articole de istorie”, vol. IX, București, 1967.

⁹⁸ Bogdan Murgescu, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Editura Polirom, București, 2010, p. 121.

Platon, Gh; *Domeniul feudal în Moldova în preajma revoluției de la 1848*, Editura Junimea, Iași, 1973.

Idem; *Istoria modernă a României*, Editura Didactică și Pedagogică, 1985.

Rosetti, Radu; *Pentru ce s-au răsculat țărani?*, Editura Eminescu, București, 1986.